

Josep Martines (coord.)
Josep M. Escolano
Jaume Fornés
Glòria Gómez
Josep Martines
Vicent Martines
Caterina Martínez
Sandra Montserrat
Carles Segura
Marisa Tomàs

PARAULES I LLETRES-2

Valencià: llengua i literatura
2n batxillerat

Coordinador de l'edició: Josep Martines

Disseny coberta: Equip Marfil

Disseny gràfic i maquetació: Equip Marfil

© Editorial Marfil, S.A.

© Josep Martines (coord.)

Josep M. Escolano

Jaume Fornés

Glòria Gómez

Josep Martines

Vicent Martines

Caterina Martínez

Sandra Montserrat

Carles Segura

Marisa Tomàs

ISBN: 978-84-268-1521-7

Dipòsit Legal: A 128-2012

Fotomecànica, fotocomposició i impressió:
Artes Gráficas Alcoy, S.A.U. • Sant Eloi, 17 • 03804 ALCOI

Edita:

Editorial Marfil, SA

C/ Sant Eloi, 17

Tel.: 96 552 33 11 • Fax: 96 552 34 96

E-mail: editorialmarfil@editorialmarfil.com

03804 ALCOI

Qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra sols es pot realitzar amb l'autorització dels seus titulars, llevat de les excepcions previstes per la llei. Si necessita fotocopiar o escanejar algun fragment d'aquesta obra s'ha d'adreçar a CEDRO (Centro Español de Derechos Reprográficos. www.cedro.org).

Paper

Producte
Ecològic

INTRODUCCIÓ

El llibre que tens a les mans, *Paraules i lletres-2*, completa els estudis del batxillerat que vas encetar amb *Paraules i lletres-1*. Reflexionar sobre el **llenguatge** i desplegar la teua **competència comunicativa** són els dos grans objectius de *Paraules i lletres-2*.

Aquests materials et convidaran a analitzar què és això del llenguatge, quin paper fa en la construcció de l'ésser humà, què és això de les llengües i quina funció els correspon en la vertebració de les societats. T'iniciarem en els secrets que governen el fet, quotidià i extraordinari, de la comunicació oral i escrita. Descobriràs la diversitat lingüística i cultural com a característica indèstrable de la mateixa naturalesa humana; descobriràs que la diversitat lingüística és un fet, real, saludable i universal, a casa nostra, a Europa i al món sencer. Et mostrarem com actuen la variació i el canvi en la configuració constant de la llengua al llarg del temps, de l'espai i dels diversos estrats socials i les diverses funcions comunicatives. Assistiràs al procés que segueix la codificació de les llengües i com poden arribar aquestes a ser instruments de comunicació i de cohesió social. Finalment, t'acostaràs a la nostra realitat sociolingüística: al present i al futur de l'ús social de la llengua.

Aquests temes no deuen ser-te massa estranys. Ara ha arribat el moment de tractar-los amb una certa profunditat i segons una **metodologia** que vol convidar-te a la **recerca**, a la investigació, a l'**anàlisi** reflexiva i crítica. És per això que *Paraules i lletres-2* et planteja l'exposició teòrica d'una manera **activa**: sovint seràs tu qui elaborarà els continguts a partir de les activitats, de les interrogacions que et plantejaran aquests materials. Sovint també hauràs de fer petites tasques d'introducció a la **recerca**: hauràs de consultar bibliografia específica, enciclopèdies, diccionaris i l'oceà d'Internet; hauràs de donar forma a les teues pròpies opinions bé per escrit bé oralment; hauràs de discutir-les i de defensar-les davant els companys i les companyes, i, finalment, hauràs d'arribar a conclusions sotmeses a crítica.

Tot açò ocupa habitualment el primer i segon bloc de cada unitat de *Paraules i lletres-2*; concretament, l'apartat CONTACTE (i) i, sobretot, l'apartat COMUNICACIÓ (ii). Com veuràs, el CONTACTE (i) pretén acostar la temàtica de cada unitat als teus **coneixements previs**, als teus interessos, a qüestions d'actualitat...; no es tracta sols de començar cada unitat «amb bon peu»: el CONTACTE (i) parteix de la idea que només aprenem, només fem veritablement nostre allò que de debò ens interessa, allò que ens resulta significatiu i que connecta amb nosaltres, amb les nostres opinions, al capdavant, amb la nostra **experiència**. Vet ací un principi rector d'aquest llibre: no hi ha aprenentatge durador i creatiu sense experiència.

L'altre gran punt d'atenció de *Paraules i lletres-2*, vinculat estretament amb l'objectiu de millorar la teua competència comunicativa, és el **treball dels textos**, que impregna tot el llibre i, d'una manera especial l'apartat de COMUNICACIÓ (ii) i, més avant, el de LITERATURA (iv). Llegir i escriure són habilitats importants en la vida quotidiana de bona part dels ciutadans i de les ciutadanes d'aquesta societat. La lletra escrita ha pres actualment un valor que potser no havia tingut mai; emmirallats pels mitjans audiovisuals, arribem a oblidar que al darrere hi ha la paraula, i, molt sovint, la paraula escrita, com a mitjà bàsic, com a fonament. Una cançó de moda, un telenotícies, una telesèrie, un anunci o una pel·lícula són impossibles sense l'elaboració de discursos vinculats a la lletra escrita.

Ser un bon comunicador implica, entre altres moltes condicions que *Paraules i lletres-2* vol mostrar-te, ser un bon productor o productora de textos (orals i escrits). Construir un text és una destresa certament complexa, però ben assolible amb un treball metòdic, pausat i reflexiu. No podem perdre de vista que un estudiant és un gran elaborador i un gran devorador de textos de mena diversa. La paraula ha de ser per a ell o per a ella el mitjà fonamental per a l'adquisició, l'emmagatzematge i l'expressió del coneixement. I més encara: ha d'arribar a ser un instrument per a entendre críticament la societat i a si mateix.

L'apartat de COMUNICACIÓ (II) de cada unitat de *Paraules i lletres-2* va adreçat a mostrar com s'estructura el **text** com a unitat comunicativa bàsica i a practicar l'**anàlisi del text** com a introducció a la lectura crítica. No hem d'oblidar, a més, que hi ha una motivació utilitària molt concreta que demana insistir sobre aquest vessant de la teua formació: molts de vosaltres haureu de superar una **prova** que us permetrà accedir als **estudis universitaris**; com ja saps, aqueixa prova dóna molta importància al comentari de text. Ací et proposem un entrenament en aqueixa tècnica progressiu i acumulatiu: cada unitat tracta un aspecte concret del comentari. Com veuràs, la pràctica d'anàlisi de textos que es planteja en COMUNICACIÓ (II) no sols s'ajusta al model de la Prova d'Accés a la Universitat (PAU) sinó que té com a objectiu que millores la teua competència com a lector i com a productor de textos: dir el tema d'un text, aïllar-ne les parts, resumir-lo, advertir-hi els recursos comunicatius i les marques textuais bàsiques (registre, modalització, etc.) i, finalment, expressar un judici crític i propi sobre el contingut del text són els punts d'atenció de la PAU i constitueixen habilitats fonamentals per a tot futur universitari.

Uns textos que mereixen una atenció especial són els **literaris**. La **literatura** també és comunicació: per una banda, **comunica** una manera de veure el món, individual i col·lectiva, i, per una altra banda, és també un **text**, un missatge, amb totes les característiques que aquest presenta. Per això, el tercer bloc de cada unitat (LITERATURA) està dedicat al discurs literari, des de finals del segle XX fins a l'actualitat. Aquesta presentació cronològica permet situar els fets literaris en el context històric i social en què s'han produït, sense oblidar l'evolució de cada gènere al llarg del segle passat. Els continguts d'història de la literatura es tracten de dues maneres: d'una banda, s'ofereix de manera explícita, sintètica i clara la informació essencial sobre els autors, les obres i, cosa fonamental, el context cultural, polític i sociolingüístic en què se situen; de l'altra banda, com hem avançat adés, *Paraules i lletres-2* et convida a recercar més informació sobre els aspectes més interessants de cada etapa i de cada gran escriptor: són freqüents les activitats que pretenen estimular-te a traure les teues pròpies conclusions sobre el contingut d'un text, sobre les causes o les conseqüències d'un fet històric, sobre les relacions d'un determinat moviment literari amb la ideologia o amb l'art de cada període de la història... Arribar a tenir informació sobre la nostra literatura i valorar-la adequadament és fonamental per a aprendre a estimar la llengua, els escriptors i el país que l'han produïda: per a descobrir-nos a nosaltres mateixos. A més, són constants les activitats que et demanen que faces d'aprenent d'escriptor: que produïsqués textos literaris (poemes, relats...).

L'apartat de LES PERSONES I LES LLENGÜES (IV) se centra en l'estudi de **la llengua com a fet social**: la diversitat lingüística, la construcció de la norma lingüística i de l'estàndard, la variació, la planificació i el futur de la nostra llengua... són atesos ací amb una metodologia centrada en la **informació** i en la **reflexió**.

Cada unitat inclou també un seté apartat dedicat a l'estudi dels diversos components de la gramàtica (la fonètica, el lèxic, la sintaxi i la morfologia): l'apartat PARAULES. En aquest apartat, revisem qüestions de la normativa lingüística que ja deuen ser-te més o menys familiars i altres aspectes de la descripció de la gramàtica que poden ser útils per a entendre com funciona la llengua, aquest instrument precís i creatiu. PARAULES fa molta atenció a la pronúncia: és molt important que aconseguisques un bon model fonètic. PARAULES pretén, a més, que adquirisques criteris de correcció: que sàpigues què és i què no és correcte i que ho sàpigues d'una manera reflexiva i fonamentada. Veuràs també que la sintaxi té ací un espai important: sobretot, tots aquells aspectes que tenen a veure amb el coneixement (una volta més) reflexiu del funcionament d'aquest component tan important de la llengua.

En el **CD** que acompanya el llibre trobaràs textos que et seran útils per a practicar la comprensió i l'expressió oral, un vessant que és present en tot *Paraules i lletres-2*. Hi ha a la teua disposició i a la dels teus professors, material d'aprofundiment en la gramàtica, la fonètica i el lèxic en forma de **quaderns**.

Cal que veges en *Paraules i lletres-2* un instrument per a avançar cap als estudis superiors i per a encomanar-te el plaer, fins i tot, el desfici per interrogar-se, per dubtar, per recercar, per reflexionar. Ací trobaràs pàgines purament expositives i moltes d'altres que t'inciten a dir-hi la teua, a elaborar tu mateix o tu mateixa una resposta o, almenys, a buscar-la en les opinions dels altres, en els llibres o en el món.

Paraules i lletres-2 pretén de servir-te en un curs molt important en la teua vida d'estudiants, un curs dens en assignatures i, potser, escàs en temps. Per això podràs fer-lo servir com a llibre per a estudiar i, alhora, com a llibre per a investigar. És clar, amb l'ajut del professorat, convé mesurar els esforços i triar aquelles propostes de *Paraules i lletres-2* que et puguen anar més bé, segons les teues necessitats i les teues possibilitats de temps i de funcionament de la classe.

ÍNDIX DE CONTINGUTS
Valencià: llengua i literatura
2n batxillerat

TAULA DE CONTINGUTS

	CONTACTE	COMUNICACIÓ
UNITAT 1	PARLAR, ESCOLTAR, LLEGIR I ESCRIURE Pàg. 8	EL MÓN FET AMB PARAULES 2.1 La comprensió i l'expressió 2.2 El discurs literari 2.3 Codificació i estandardització 2.4 Habilitats, destreses i aprenentatge lingüístic 2.5 Escoltar, parlar i conversar 2.6 Llegir i escriure 2.7 El text com a unitat comunicativa 2.8 Text oral i text escrit
UNITAT 2	CONSTRUCCIÓ DEL SENTIT (I) Pàg. 60	COHERÈNCIA I EL SENTIT DEL TEXT (I) 2.1 Trobar el sentit a les coses 2.2 La coherència 2.3 L'enunciació del tema 2.4 Estructura temàtica 2.4.1 L'estructura externa. Els elements visuals com a factors estructuradors 2.4.2 L'estructura interna. Tipus de textos
UNITAT 3	CONSTRUCCIÓ DEL SENTIT (i II) Pàg. 104	COHERÈNCIA I EL SENTIT DEL TEXT (i II) 2.1 La progressió temàtica 2.1.1 Tipus de progressió temàtica 2.2 La selecció de la informació 2.2.1 En els textos expositius 2.2.2 En els textos argumentatius 2.2.3 En els textos narratius 2.2.4 En els textos descriptius 2.2.5 En els textos instructius 2.2.6 La isotopia 2.3 Resumir el contingut d'un text
UNITAT 4	VARIETATS, MANERES DE DIR (I) Pàg. 148	LA MÚSICA: CAP A ON VA? LA VARIACIÓ LINGÜÍSTICA I L'ADEQUACIÓ (I) 2.1 La variació lingüística i l'adequació: tot un repertori de possibilitats 2.2 La variació lingüística: més enllà de la correcció i de la incorrecció 2.3 L'adequació i el context: els factors que condicionen la nostra manera d'expressar-nos 2.4 La comprensió del text i el coneixement enciclopèdic
UNITAT 5	VARIETATS, MANERES DE DIR (i II) Pàg. 188	UN DICCIONARI DEL REGISTRE COL·LOQUIAL! LA VARIACIÓ LINGÜÍSTICA I L'ADEQUACIÓ (i II) 2.1 Les varietats lingüístiques 2.2 L'estàndard 2.3 Les veus que participen en una situació comunicativa 2.3.1 El discurs reportat i la intertextualitat
UNITAT 6	LA COHESIÓ I LA COMUNICACIÓ (I) Pàg. 236	EXERCICIS D'ESTIL LA COHESIÓ TEXTUAL (I) 2.1 Mecanismes de referència 2.1.1 Mecanismes referencials cap a fora del text 2.1.2 Mecanismes de referència cap a dins del text 2.2 La connexió 2.2.1 Classificació de connectors 2.3 La modalitat oracional 2.4 La modalització i la impersonalitat
UNITAT 7	LA COHESIÓ I LA COMUNICACIÓ (i II) Pàg. 278	SENSE COHESIÓ... LA COHESIÓ TEXTUAL (i II) 2.1 La condensació i l'ampliació d'informació al servei de la comprensió i de l'expressió 2.2 Recursos d'ampliació de la informació 2.3 Els temps verbals 2.4 Recapitulació de continguts

<p>LA LITERATURA DE PRINCIPIS DEL SEGLE XX: EL MODERNISME I EL NOUCENTISME</p> <p>3.1 El Modernisme: característiques generals</p> <p>3.2 El Modernisme: la tendència regeneracionista i la tendència esteticista. Joan Maragall. Miquel de Palol</p> <p>3.3 El Noucentisme: una burgesia moderna i emprenedora en el poder. Josep Carner</p>	<p>EL CAMÍ CAP A L'ESTÀNDARD (I)</p> <p>4.1 L'estandardització lingüística: conseqüències sociolingüístiques</p> <p>4.2 L'estandardització entre nosaltres</p> <p>4.2.1 L'estandardització, un procés</p> <p>4.2.2 Els precedents entre nosaltres</p> <p>4.2.3 El camí cap a la codificació</p>	<p>5.1 Pronúncia. Els sons vocàlics (I): la ε [ε] oberta</p> <p>5.2 Morfologia. la formació de mots</p> <p>5.3 Sintaxi. Sintagmes i combinacions</p> <p>5.4 Lèxic: els camps semàntics. El paisatge. <i>Trencar, rompre; esguellar, esquinçar; espatlar, desbaratar; esmicolar.</i> Fraseologia</p>
<p>LA LITERATURA D'ESPERIT RUPTURISTA: LES AVANTGUARDES</p> <p>3.1 L'època i les característiques generals</p> <p>3.2 Els autors: Joan Salvat-Papasseit i Carles Salvador</p> <p>3.3 La narrativa i el teatre rupturista. Carles Soldevilla</p>	<p>EL CAMÍ CAP A L'ESTÀNDARD (I II)</p> <p>4.1 La normativització: un procés en marxa</p> <p>4.2 La codificació entre els valencians</p> <p>4.3 El present i el futur de l'estandardització</p>	<p>5.1 Pronúncia. Els sons vocàlics (i II): la o [ɔ] oberta</p> <p>5.2 Morfologia. Quantificadors</p> <p>5.3 Sintaxi. Combinació de pronoms febles. Oració simple i oració composta</p> <p>5.3.1 Classes d'oracions segons la modalitat</p> <p>5.4 Lèxic. Sinonímia i antonímia</p>
<p>DES DE LA POSTGUERRA FINS ALS ANYS SETANTA: LA NARRATIVA (1939-1975)</p> <p>3.1 L'època</p> <p>3.2 Panorama de la narrativa a la Postguerra</p> <p>3.3 Mercè Rodoreda</p> <p>3.3.1 Característiques de la narrativa rodorediana</p> <p>3.3.2 Textos</p> <p>3.4 Enric Valor</p> <p>3.4.1 Característiques de la novel·listica d'Enric Valor</p> <p>3.4.2 Textos</p>	<p>EL PRESENT DE L'ÚS SOCIAL DE LA NOSTRA LLENGUA</p> <p>4.1 Coneixements previs</p> <p>4.2 El present: una ullada general</p> <p>4.3 El present: una ullada al cas valencià</p>	<p>5.1 Pronúncia. Les consonants oclusives i el parell [v] i [b]</p> <p>5.2 Morfologia. Preposicions. Canvi i caiguda</p> <p>5.3 Sintaxi. L'oració composta. Juxtaposició i coordinació</p> <p>5.4 Lèxic. Barbarismes. Polisèmia i homonímia</p>
<p>DES DE LA POSTGUERRA ALS ANYS SETANTA: LA POESIA</p> <p>3.1 Tendències més rellevants de la poesia en el període que va des de la Postguerra als anys setanta</p> <p>3.1.1 La poesia d'influència simbolista</p> <p>3.1.2 La poesia que segueix la tendència avantguardista</p> <p>3.1.3 La poesia de tendència realista</p> <p>3.2 Un exemple de poesia simbolista: Salvador Espriu</p> <p>3.3 Un exemple de poesia d'Avantguarda: Joan Brossa</p> <p>3.4 Una mostra de poesia realista: Vicent Andrés Estellés</p> <p>3.5 Altres autors: Xavier Casp i Maria Beneyto</p>	<p>LA DIVERSITAT LINGÜÍSTICA A ESPANYA I A EUROPA (I)</p> <p>4.1 Coneixements previs</p> <p>4.2 L'Estat espanyol: un mosaic lingüístic</p> <p>4.3 El reconeixement legal de la diversitat</p> <p>4.4 Algunes dades sobre el gallec, l'asturleonés, el basc, l'aragonés i l'aranés</p>	<p>5.1 Pronúncia. Les consonants vibrants o ròtiques [r] i [r̄] i les nasals [m]. [n] i [ɲ]</p> <p>5.2 Morfologia. Preposicions: <i>fins a, com a, i per a</i></p> <p>5.3 Sintaxi. La subordinació</p> <p>5.3.1 Les oracions subordinades substantives</p> <p>5.4 Lèxic. L'origen dels nostres mots</p>
<p>LITERATURA DE POSTGUERRA: L'ASSAIG I EL TEATRE</p> <p>3.1 L'assaig</p> <p>3.1.1 L'època</p> <p>3.1.2 L'escriptor: Joan Fuster</p> <p>3.1.3 Rellevància i característiques de l'assaig fusterià</p> <p>3.1.4 Textos</p> <p>3.2 El teatre</p> <p>3.2.1 L'època i les característiques generals del teatre des de la Guerra Civil fins al començament de la democràcia</p> <p>3.2.2 L'escriptor: Manuel de Pedrolo</p> <p>3.2.3 Aspectes més importants de l'obra teatral de Manuel de Pedrolo</p> <p>3.2.4 Textos</p>	<p>LA DIVERSITAT LINGÜÍSTICA A ESPANYA I A EUROPA (I II)</p> <p>4.1 Coneixements previs</p> <p>4.2 Europa: un univers lingüístic</p> <p>4.2.1 La tipologia de les llengües d'Europa</p> <p>4.2.2 La diversitat de situacions socio-lingüístiques</p> <p>4.3 Les llengües de la Unió Europea</p>	<p>5.1 Pronúncia. Les consonants alveolars fricatives [s] i [z] i africades [ts] i [dz]</p> <p>5.2 Morfologia. Conjugació verbal irregular. Usos de l'imperatiu</p> <p>5.3 Sintaxi. Les oracions subordinades adjectives</p> <p>5.4 Lèxic. La interferència lingüística</p>
<p>LA LITERATURA ACTUAL: POESIA I TEATRE</p> <p>3.1 La poesia</p> <p>3.1.1 Característiques generals</p> <p>3.1.2 L'escriptor: Miquel Martí i Pol</p> <p>3.2 El teatre</p> <p>3.2.1 L'època i les característiques generals del teatre des de la dècada dels setanta fins a l'actualitat</p> <p>3.2.2 L'escriptor: Josep Maria Benet i Jornet, biografia i obra</p> <p>3.2.3 Textos</p>	<p>DE LA VARIACIÓ AL CANVI LINGÜÍSTIC (I)</p> <p>4.1 El canvi lingüístic: les paraules noves o neologismes</p>	<p>5.1 Pronúncia. Les consonants laterals o líquides [l], [l̄] i [ʎ]</p> <p>5.2 Morfologia. Conjugació verbal: infinitiu, gerundi i participi</p> <p>5.3 Sintaxi. Les oracions subordinades adverbials</p> <p>5.4 Lèxic. La fraseologia</p>
<p>LA LITERATURA ACTUAL: NARRATIVA I ASSAIG</p> <p>3.1 L'època</p> <p>3.2 La narrativa actual</p> <p>3.3 Quim Monzó i la irrupció de la postmodernitat</p> <p>3.4 L'assaig a l'actualitat. Joan Francesc Mira</p>	<p>DE LA VARIACIÓ AL CANVI LINGÜÍSTIC (I II)</p> <p>4.1 Els motors del canvi lingüístic</p> <p>4.1.1 Factors externs</p> <p>4.1.2 Factors interns</p>	<p>5.1 Pronúncia. Les consonants fricatives [ʃ] i [ʒ] i les africades [tʃ] i [dʒ]</p> <p>5.2 Morfologia. Les perfrasis verbals</p> <p>5.3 Sintaxi. Les oracions subordinades adverbials no circumstancials o interordinades</p> <p>5.4 Lèxic. La terminologia</p>

PARLAR, ESCOLTAR, LLEGIR I ESCRIURE

LLEGIR: CADA DIA I A TOTHORA

1. Llegim constantment. Unes vegades ho fem gairebé sense adonar-nos-en i d'altres, de forma plenament conscient. Les preguntes següents ens ajudaran a reflexionar sobre la lectura. Respon-les.

- Digues tres coses que pugues llegir ara mateix. Feu-ne un llistat entre totes les persones de la classe.
- Quines coses lliges en entrar dins un supermercat? Enumera'n cinc com a mínim.
- Digues quin llibre t'has llegit darrerament. Quan te'l vas llegir? Per què te'l vas llegir? El recomanaries a algú? Per què?
- Com deu ser una persona que fa les afirmacions següents (què pensa de la lectura, quines coses l'interessen, etc.)?

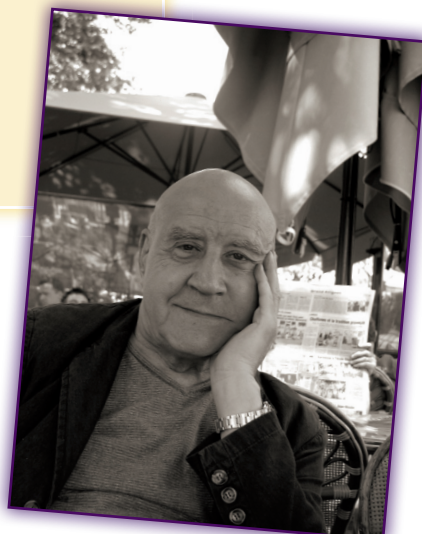
- No m'agrada llegir llibres: és molt avorrit, em canso abans d'arribar a la pàgina 10.
- Llig sempre que puc. Llegir llibres és divertit; m'agrada que em conten històries.
- Jo llig còmics *manga* i llibres digitals a Internet. De tot un poc. M'ho passe bé i sempre n'aprenc alguna cosa.
- Llegir un llibre és com obrir una finestra per veure el món.
- Quan els professors em recomanen un llibre a l'institut, me'l llig de mala gana. No m'agrada que m'obliguen a llegir.
- L'hàbit de la lectura em permet accedir a la informació amb més facilitat.

- Per què creus que diuen els experts que la capacitat de llegir és una de les més importants en la vida d'un estudiant? Explica-ho.

Llegir és **interpretar el món**, és donar resposta a estímuls que ens arriben visualment pel canal escrit. Si aprenem bé les regles de la lectura, aprendrem a entendre el món: desenvoluparem el nostre esperit crític i serem capaços d'accedir de forma eficaç a tota la informació que es genera al nostre entorn. I per descomptat, llegim moltes altres coses a banda dels llibres. L'escriptor Emili Teixidor (2007: 12-14) fa unes afirmacions molt encertades sobre la lectura.

«**L**a gent que llegeix viu més: viu la seva vida i la dels llibres que llegeix i per això té més experiències, més emocions, més vides [...] Les paraules i la lectura, a més, ens ordenen el cap. Tenir un bon vocabulari és com tenir un armari ben endreçat: de seguida trobem allò que busquem [...] Els llibres són com conserves de vida que guardem a les biblioteques i a casa per alimentar el cervell: els pensaments, la fantasia, les emocions... Llegir és viure molt més i molt millor! Llegir no omple el meu temps, llegir omple i afegeix valor a la meva vida!».

Emili Teixidor.

EL MÓN FET AMB PARAULES

2.1 LA COMPRENSIÓ I L'EXPRESSIONS

La societat actual valora de forma excepcional la **capacitat lectora** i **escriptora** de les persones. Llegir i escriure és la base per a accedir a tots els coneixements del nostre món, des dels més instrumentals que ens ajuden en els aspectes més mecànics de la vida diària fins als més complexos de la ciència i la tecnologia. Cada dia llegim els rètols de les botigues, els anuncis publicitaris, els grafitis de les parets, els comunicats dels taulers d'anuncis de l'institut, els diaris, les instruccions per a instal·lar un programa nou al disc dur de l'ordinador, els missatges curts del telèfon mòbil o les pàgines web. Tots aquests missatges, i molts més, ens arriben pel canal escrit.

L'**escriptura** és present pertot arreu en la societat contemporània. L'**accés a la informació** sobre qualsevol tema es fa mitjançant els textos escrits; també els orals, però sovint es tracta de textos orals que tenen un origen escrit (com ara les notícies o els reportatges dels mitjans de comunicació audiovisuals). A hores d'ara és molt habitual la presència de textos que fan servir el **col·loquial planificat**. Es tracta d'un col·loquial recreat, «fabricat» amb intenció d'assemblar-se al col·loquial real. Trobem col·loquial planificat en els escrits de les tanques publicitàries, en les falques de ràdio o en els anuncis de televisió i en els diàlegs de les sèries de televisió, del cinema o del teatre o d'Internet.

Accedim a la **formació**, també, mitjançant la lectura. Aprenem, entre altres coses, per què llegim allò que altres persones han escrit, siga una obra literària, una lliçó sobre logaritmes neperians o un tema sobre els orígens de la teoria quàntica. **Informació** i **formació** són dues cares de la mateixa moneda i totes dues es basen en l'escriptura.

Qualsevol persona, i molt especialment un estudiant de batxillerat, ha de saber emprar les estratègies més adequades que li permeten accedir a tota aquesta informació, descodificar-la, interpretar-la adequadament, processar-la de forma eficient i, per tant, comprendre-la. **Comprendre** significa apropiari-se de la informació, transformar-la, traure'n profit, per a un mateix i per a la societat de la qual forma part. La manera de comprovar aquesta **comprensió** és mitjançant l'**expressió**. Per això, sovint, la societat ens demana que expliquem què sabem sobre allò que hem llegit, sobre allò que hem après. La capacitat expressiva d'una persona determinarà el seu grau d'**integració social**, l'aptitud per a fer un ofici, per a formar part d'aquesta societat. Com més desenvolupades tinguem les capacitats interpretatives i expressives, més possibilitats d'integració tindrem, més possibilitats de realització personal.

2.2 EL DISCURS LITERARI

Quan parlem de textos, orals i escrits, sovint ens deixem de banda els textos literaris. Certament, diferenciem entre els **textos literaris** o **amb intenció literària** de la resta, els textos no literaris (un calaix de sastre molt ampli i divers). El **discurs literari** té les seues regles pròpies, és un discurs específic, però també és un producte lingüístic, com molts altres, creat per les persones que viuen en una societat determinada. No es pot entendre com és una societat, com és la seua història, què ha fet en el passat i quines aspiracions té, si no es coneixen les obres literàries que s'han escrit al llarg de la història.

Ausiàs Marc, Ramon Llull, sor Isabel de Villena, Joanot Martorell, Mercè Rodoreda, Enric Valor, Joan Fuster, Vicent Andrés Estellés, Montserrat Roig, Carme Riera, Joan Fran-

cesc Mira, Martí Domínguez o Sergi Belbel han escrit, o escriuen, narrativa, poesia, teatre i assaig, obres literàries que representen una visió del món única i irrepetible. Aquests escriptors són els nostres **referents literaris**, els que escriuen en la nostra llengua, els que escriuen sobre com som i sobre què som. *Tirant lo Blanc*, *La plaça del Diamant*, *La pell de brau*, *Nosaltres els valencians* o *Els treballs perduts* són produccions literàries que ens identifiquen com a poble, de la mateixa manera que les obres de Cervantes ho són per a la literatura espanyola, les de Shakespeare per a l'anglesa, les de Molière per a la francesa o les de Goethe per a l'alemanya.

L'**aprenentatge de la literatura** té un paper que ultrapassa el mer aprenentatge de continguts literaris: és la manera de conèixer la societat que ha generat una obra determinada en un moment determinat, és la forma d'entendre per què un autor es deté a parlar d'un tema com la Guerra Civil des de la perspectiva de l'exili o per què el teatre català actual és dels més innovadors en el panorama literari mundial. No obstant això, aprendre literatura no és aprendre història de la literatura, si més no, no sols és açò. En aquest llibre ens acostem al panorama de la **literatura actual** amb la intenció d'analitzar els coneixements culturals de la nostra societat, però també amb l'ànim de fer bons lectors, lectors crítics, educats en el gust per la lectura, i per això hem fet una selecció dels autors i de les obres més representatius dels segles xx i xxi.

1. Llig el text següent i respon les preguntes que hi ha a continuació.

Una bona pedagogia sap que, en la nova societat de la informació, dos de cada tres estudiants treballarà en activitats dedicades a la comunicació, però també és conscient que aquesta és una visió pràctica i utilitària de la lectura. Una bona pedagogia sap, també, que la lectura és una altra cosa. És l'únic instrument de què disposem a l'escola i fora de l'escola per

5 traslladar-nos més enllà del món de la mera utilitat, l'única eina per a aconseguir aquesta comunicació desinteressada que intuïm que és necessària per a una vida més completa i més humana. L'experiència literària és la més alta que podem experimentar juntament amb la de l'amor i no hem de rebaixar-la a altres menesters. La literatura ens parla del sentit de les nostres vides, és

10 l'única matèria que accepta aquest repte davant de les nombroses tasques que els joves tenen per davant. Els humans deuen la seva humanització a la lectura. Els llibres són la memòria de la humanitat, l'espai viu per on encara circulen «les veus dels morts, on retornen els qui ja no hi són i prenen forma els que mai no han existit». Sense aquesta experiència, la vida es queda mutilada, empobrida.

Emili Teixidor, *La lectura i la vida*, Barcelona, Ed. Columna, 2007, pp. 29-30

- Què significa el mot *pedagogia*? Fes-ne una definició amb les teues paraules.
- Què vol dir l'autor quan escriu que «Els llibres són la memòria de la humanitat»?
- Busca al text deu paraules o expressions que siguen significatives per al coneixement del contingut. Per exemple: *societat de la informació; visió pràctica i utilitària de la lectura; traslladar-nos més enllà*.
- Prova d'explicar oralment el contingut del text a partir de les paraules que has extret.
- Esmenta tres autors actuals que escriuen en català.

2.3 CODIFICACIÓ I ESTANDARDITZACIÓ

Si una comunitat lingüística vol que la llengua que emprà com a mitjà de comunicació siga un instrument vàlid per a tots els àmbits, apte per a tots els registres i per a totes les funcions privades i públiques, ha de dotar-la d'una **codificació** i d'una **estandardització**. És necessari que hi haja un **sistema de regles** (fonètiques, ortogràfiques, morfològiques, sintàctiques, lèxiques i semàntiques i també textuals), conegudes i emprades per tots els membres de la comunitat lingüística. D'altra banda, la codificació ha d'anar unida a l'estandardització perquè tots els usuaris tinguen un **model lingüístic de referència** que servisca per a l'ensenyament, per als mitjans de comunicació, per a difondre les creacions literàries i per a les produccions científiques.

Els usos orals i escrits, literaris i no literaris, les produccions lingüístiques que vulguen tenir l'etiqueta de «bones» i «correctes» no serien possibles sense la codificació i l'estandardització.

2.4 HABILITATS, DESTRESES I APRENENTATGE LINGÜÍSTIC

Una persona és competent des del punt de vista lingüístic, és a dir, sap comunicar-se en una llengua de forma eficaç, si és capaç d'**escoltar, parlar (i conversar), llegir i escriure**. Aprendre llengua és, sobretot, arribar a ser un comunicador o comunicadora eficaç.

2.5 ESCOLTAR, PARLAR I CONVERSAR

L'aprenentatge d'una llengua s'ha de fer mitjançant un repertori extens, variat i sobretot representatiu de les **produccions orals** reals de la societat que ha creat aqueixa comunitat lingüística. L'aprenent ha de conèixer, ha de comprendre i ha de produir textos orals d'una **formalitat mitjana o mitjana-alta**. La major part d'aquests discursos orals es troben a l'àmbit dels mitjans de comunicació i a l'àmbit acadèmic. Les activitats de producció han de centrar-se en **exposicions, entrevistes formals, argumentacions** (expressió de l'opinió pròpia en debats i taules redones) i **lectures dramatitzades** en veu alta (oralització de textos escrits).

2. Entra al web de Canal9 (<http://www.canal9.es/>) i connecta't en directe amb el canal 24/9 (<http://www.canal9.es/directe/endpoint.asp?id=0>). O bé connecta't a TV3 (<http://www.tv3.cat/seccio/3alacarta/>). Tria dues notícies del teu interès, escolta-les i completa una fitxa com aquesta per a cadascuna.

- **Temàtica que tracta** (esports, política local, nacional o internacional, cultura, el trànsit, l'oratge, etc.)
- **Tema** (de què tracta)
- **Resum** del contingut (què diu, breument)
- **Personatges** que hi intervien (si hi ha la veu d'un locutor o locutora només, si n'hi més d'una, si hi ha alguna persona entrevistada, etc.)
- **Referència espacial i temporal** (on i quan passa la notícia)
- **Interés** del contingut (**valoració** personal de la informació obtinguda)

3. Parlem de l'oratge. Busca informació sobre l'oratge que ha fet durant els darrers dies i sobre la previsió de l'oratge per a demà i despús-demà (pots consultar algunes publicacions de premsa digital com ara *El Punt*: <http://www.elpunt.cat/municipis.html>, *Vilaweb*: <http://www.vilaweb.cat/> o *Avui*: <http://www.avui.cat/>). També pots consultar les adreces anteriors de Canal 9, de TV3 o d'IB3 (<http://ib3noticies.com/portada-tv>) per veure com expliquen l'oratge els programes informatius de televisió. Prepara't una **intervenció breu** (2 o 3 minuts) per **explicar** a la classe la informació sobre l'oratge. Per a fer l'exposició de la informació, has de tenir en compte els aspectes següents.

- ✓ **Arreplega** la informació més important dels mitjans de comunicació consultats, selecciona la que més t'interessa i resumeix-la.
- ✓ Fes-te un **guió** amb la informació que has de dir (recorda que un guió no conté tota la informació).
- ✓ **Prepara** la teua intervenció. Convé que assages prèviament davant alguna persona i que en comenteu els resultats.
- ✓ **Estructura** la intervenció en parts ben clares: la **introducció** (amb la salutació a l'auditori i una explicació breu del tema que tractaràs i del guió amb el contingut de l'exposició), el **cos de la intervenció** (explicació del temps que ha fet i que farà) i el **comiat** (una xicoteta conclusió i una frase d'acomiadament).
- ✓ Aporta algun mapa que et servisca de **suport gràfic** per a seguir l'explicació.
- ✓ Empra algunes **estructures lingüístiques** que et poden ajudar: *en primer lloc veurem, ací podem veure, també podem observar com*, etc. Has de tenir en compte l'ús del **vocabulari especialitzat**: *clarianes, boira, boirina, ruixats, ennuvolat*, etc.

2.6 LLEGIR I ESCRIURE

Una competència alta en **lectura** i **escriptura** pot fer que una persona tinga un bon nivell social, que siga valorada més positivament que una altra, que tinga més oportunitats a l'hora d'aconseguir una faena millor. Per descomptat, cada dia més, llegir i escriure en més d'una llengua és un objectiu que arpleguen tots els programes educatius.

4. Llig aquest text que parla de la lectura i respon les preguntes que hi ha a continuació.

Per a cada gènere (el poema, la notícia o les instruccions), llegir i escriure compleixen funcions concretes; el lector i l'autor assumeixen rols específics, s'empren uns recursos lingüístics prefixats, es practica una retòrica també preestablerta. Des dels papirs egipcis fins a la pantalla electrònica d'avui, passant pels manuscrits del monestir medieval o les primeres impressions, tot ha canviat: els suports de l'escriptura, la funció dels discursos, el treball de l'autor i del lector o la manera d'elaborar el significat.

«Llegir és un verb transitiu» i no hi ha una activitat neutra o abstracta de lectura, sinó múltiples, versàtils i dinàmiques maneres d'acostar-se a comprendre cada gènere discursiu, en cada disciplina del saber i en cada comunitat humana. Aprendre a llegir requereix no només desenvolupar els processos cognitius mencionats, sinó adquirir els coneixements socioculturals particulars de cada discurs, de cada pràctica concreta de comunicació escrita. A més de fer hipòtesis i inferències, de descodificar les paraules, cal conèixer com un autor i els lectors utilitzen cada gènere, com s'apoderen dels usos preestablerts per la tradició, com negocien el significat segons les convencions establertes, quin tipus de mots i lògiques del pensament fa servir cada disciplina, etc.

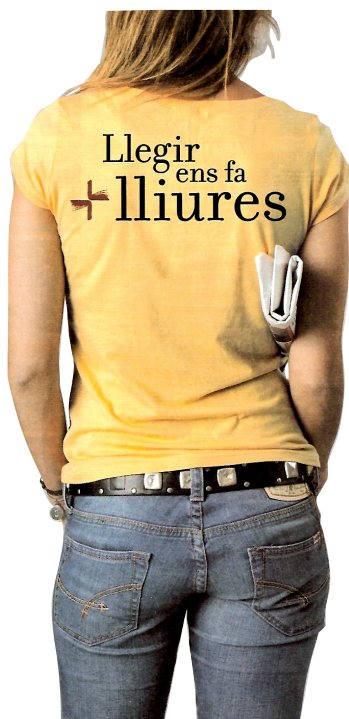
Daniel Cassany, *Rere les línies. Sobre la lectura contemporània*, Barcelona, Empúries, 2006, pp. 23-24

- a) Defineix amb les teues paraules el significat dels mots *gènere*, *suports*, *versàtil*, *cognitiu* i *inferències*. Després busca'ls al diccionari i comprova les coincidències i les divergències que hi trobaràs.
- b) Per què diu l'autor que avui «tot ha canviat»? Hi estàs d'acord? Explica-ho breument.
- c) Què vol dir l'autor quan escriu que «Aprendre a llegir requereix no només desenvolupar els processos cognitiu mencionats, sinó adquirir els coneixements socioculturals particulars de cada discurs, de cada pràctica concreta de comunicació escrita»?
- d) Per què deu dir l'autor que s'han de negociar els significats «segons les convencions establertes»?
- e) Digues tres activitats de lectura i escriptura electrònica que tu faces habitualment. Contrasta les teues respostes amb les dels teus companys. Elaboreu una llista amb les deu activitats de lectura i escriptura electrònica més freqüents.

Tradicionalment, els estudis sobre la **comprensió lectora** han distingit quatre **tipus de lectura**.

- a) La **lectura involuntària**. És aquella que es fa sense adonar-se'n, com per exemple la percepció inconscient dels missatges escrits que ens arriben del nostre entorn, com ara els rètols de les botigues, els subtítols dels noticiaris de televisió, la publicitat de les pàgines web o la lectura dels productes exposats als prestatges dels supermercats...
- b) La lectura *skim* (o **lectura ràpida**), com per exemple la que es realitza en fer una ullada a les notícies més importants d'una publicació de premsa escrita. En aquesta lectura cerquem l'efectivitat immediata, és a dir, posem en funcionament estratègies per a detectar informacions que ens interessin sense que necessitem entrar en detalls.
- c) La lectura *scan* (o **lectura detinguda**). És el tipus de lectura que es fa d'un missatge o d'un text en profunditat. En aquesta lectura llegim (i de vegades rellegim) el text des del principi fins al final.
- d) La **lectura extensiva** està molt vinculada a les estratègies de lectura detinguda, però té, a més a més, el component de ser una lectura feta per plaer. Parlem sobretot d'obres literàries, per a l'entreteniment, per a l'evasió o per a l'estudi.

L'ús i la combinació d'estratègies de lectura basades en els quatre tipus anteriors ens permet exercitar la competència lectora d'una forma més eficaç.

5. Llegeix els titulars de premsa i les notícies següents i respon les preguntes que hi ha a continuació.

1.

Detingut a València un dels responsables dels «vols de la mort» de la dictadura argentina

a)

El Punt, 23/09/2009

Plou de valent al País Valencià i a les Illes. Les comarques centrals i del sud del País Valencià es troben en alerta taronja pel risc important de ruixats, i les Illes i les comarques de Castelló, en alerta groga. En les últimes quatre hores, han caigut 167 litres per metre quadrat al municipi de Vallada (la Costera) i, a causa del temporal, s'ha hagut de tancar el port de Sagunt (el Camp de Morvedre). També la Direcció General d'Emergències Balear manté l'índex de gravetat 1 per pluja i tempestes a totes les illes.

2.

La prestigiosa revista nord-americana *World Literature Today* dedica un dossier monogràfic a la literatura catalana

b)

El Punt, 23/09/09 Girona – Carles Ribera

El número de setembre de la prestigiosa revista literària *World Literature Today* inclou una secció especial dedicada a la literatura catalana. En l'especial apareixen els noms de Quim Monzó, Miquel Bauçà, Francesc Parcerisas, Maria-Mercè Marçal, Albert Sánchez Piñol, Anna Montero, Andreu Vidal, Ernest Farrés, Eva Baltasar, Mercè Rodoreda i Jaume Cabré.

3.

Les Illes i el País Valencià, en alerta per la pluja. La situació començarà a millorar demà

c)

El Punt, 23/09/09 València

La Direcció General de la Policia ha informat avui de la detenció a València de Julio Alberto Poch, exmilitar i pilot d'avió argentí, reclamat per la seua implicació en quatre processos penals sobre l'assassinat de més de mil persones en els anomenats *vols de la mort*, una sinistral pràctica que consistia a llançar a l'oceà Atlàntic des d'un avió els opositors a la dictadura d'Argentina.

4.

La Unicef exigeix que es tractin els menors estrangers com a nens i no com a immigrants

d)

El Punt, 23/09/2009

Durant tot el dia el cel estarà mig ennuvolat i puntualment molt ennuvolat a la meitat est, al litoral i al prelitoral, sobretot al sector sud, on quedarà cobert. A la resta, cel poc o mig ennuvolat. A partir de mitja tarda la nuvolositat tendirà a minvar en general, tret de la zona del litoral i del prelitoral sud. S'esperen precipitacions d'intensitat feble i intermitents a l'extrem sud del litoral i del prelitoral, sobretot al matí. Les temperatures es mantindran estables.

5.

Nuvolades generals

e)

El Punt, 23/09/2009 Madrid

L'Estat ha de considerar els immigrants menors d'edat com a nens i no com a estrangers, i ha de posar fi a la descoordinació entre les comunitats autònomes i les institucions d'assistència i garantir que es respectin els seus drets i que siguin ben atesos. Aquestes són algunes de les principals recomanacions de l'informe *Ni il·legals ni invisibles*, elaborat per Unicef i el Consell General de l'Advocacia Espanyola.

- a) Relaciona els titulars de la columna de l'esquerra amb els extractes de notícies de la columna de la dreta. Quant de temps has trigat a fer-ho? Has hagut de llegir tota la notícia? Com has relacionat els titulars amb les notícies?
- b) Com comencen les notícies que parlen de l'oratge? Has hagut de llegir tota la notícia? Quines paraules t'han donat la pista del contingut del text?
- c) En quina ciutat del Camp de Morvedre han tancat el port a causa del temporal? En quin text apareix aquesta informació?
- d) Qui és Anna Montero? En quin text apareix aquesta informació?
- e) En quines preguntes anteriors has hagut de fer un tipus de lectura *skim* o lectura ràpida? Per què?
- f) En quines has fet una lectura *scan* o lectura detinguda? Per què?
- g) Digues dos casos en què tu empres estratègies de lectura que corresponen als quatre tipus de lectura exposats anteriorment. Comenta a classe les respostes.

Llegir sempre té un objectiu. Llegim per informar-nos; llegim perquè la informació és necessària per a alguna cosa. La lectura és una habilitat funcional molt completa: un manual d'instruccions ens ajuda a saber les prestacions d'un mp4; un llibre de poemes ens fa canviar l'estat d'ànim; el butlletí de notes de l'institut ens fa alegria... o tristor.

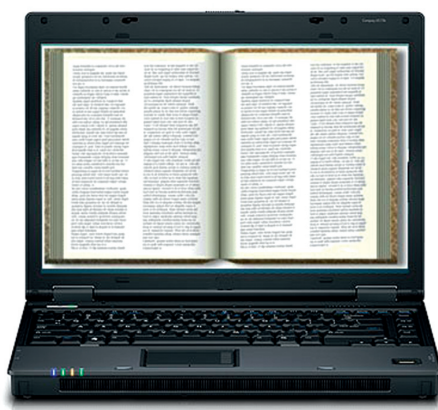
Les **microhabilitats de comprensió lectora** es poden classificar en quatre grans tipus. Vegem breument quines són i quines funcions tenen.

- a) **Descodificació o comprensió literal:** per a saber què diu exactament el text.
- b) **Comprensió del significat o inferencial:** per a saber la informació conceptual. Convé emprar estratègies de lectura entre línies per a copsar no sols què diu el text sinó què vol dir l'autor més enllà del contingut literal.
- c) **Lectura crítica o avaluativa:** per a fer valoracions o judicis de valor sobre el contingut del text; per a opinar sobre les idees expressades en un text.
- d) **Lectura creativa:** per a anar més enllà de l'activitat de lectura i poder aplicar i integrar les coses apreses en la vida diària.

D'altra banda, cada dia més, es parla de **lectura cooperativa**, tant si es fa ús dels suports tradicionals (el paper, la premsa escrita o l'audiovisual, per exemple) com si s'empren les tecnologies de la informació i la comunicació (TIC). Les organitzacions socials contemporànies demanen sobretot que la informació siga compartida. L'ús de les TIC han dut cap a les **tècniques de l'aprenentatge col·laboratiu** (TAC). Aquests canvis afecten, sobretot, tres aspectes.

- a) Els **suports**. El full de paper tradicional ha passat a ser una pàgina web, un bloc (és a dir una *weblog*), un llibre digital, una PDA (agenda electrònica amb accés a Internet) o un programa de gestió del correu electrònic.
- b) Els **tipus de textos** que es llegeixen. Hi ha notícies impreses en paper, però també n'hi ha de visualitzades en una pantalla –sovint tàtil–, xats, fòrums, missatges curts de mòbil, correus electrònics, textos multimèdia o textos que es redacten simultàniament entre diverses persones i que es llegeixen a l'instant (*wiki*).
- c) El **lector**. El nou lector ha deixat de ser un receptor passiu. Llegir demana **interacció** amb l'entorn. Per això, el lector ha de poder fer preguntes sobre allò que ha llegit o ha de poder qüestionar les respostes donades per altres persones sobre una lectura comuna.

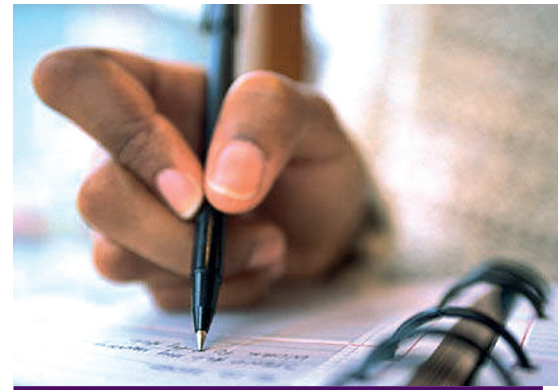
Aquesta és la base d'una lectura cooperativa, és a dir, **interactiva**. Ara, amb l'ajuda dels mitjans tecnològics, el lector no és un consumidor finalista, sinó que participa en un procés d'intercanvi de comunicació que s'enriqueix amb cada intervenció. És una forma de participar directament en la **gestió del coneixement**.

6. Torna a llegir la notícia anterior *Detingut a València un dels responsables...* i respon les preguntes següents.
- Què són els *vols de la mort*?
 - És possible que hi haja actuacions com els *vols de la mort* en un règim democràtic? Per què?
 - L'exmilitar detingut pot adduir que complia ordres per justificar la seua conducta. Què en penses tu?
 - Què saps de la dictadura argentina que esmenta el text?
 - Cada una de les preguntes anteriors (a), b), c) i d)) correspon a una de les microhabilitats descrites més amunt. La primera (la a)), per exemple, correspon a la **descodificació** o **comprensió literal**. Identifica les altres tres.
 - Redacta ara quatre preguntes més que corresponguen a les quatre microhabilitats esmentades.

Escriure vol dir aplicar les estratègies més adequades per a fer que un text comuniqui allò que volem que realment comuniqui. Els estudiants escriuen sobre llengua, sobre història, sobre filosofia, sobre ciències socials i experimentals. La classe de llengua és un lloc on l'alumne escriu, on aprèn a escriure sobre temes diversos i on fa pràctiques de redacció per a aprendre que els textos han de ser realment comunicatius, formalment adequats i gramaticalment correctes.

Escriure no és un acte solitari. L'escrit original, elaborat individualment per part d'un autor, sol passar per altres mans durant el procés de producció i també després. Els professors corregeixen els escrits dels alumnes, la cap d'una oficina revisa els escrits dels empleats, i fins i tot, els editors i els correctors lingüístics esmenen els originals d'autors de literatura prestigiosos. Escriure és doncs, en certa mesura, una **habilitat cooperativa**.

7. Llig aquest text que parla sobre el poder de l'escriptura i respon les preguntes que hi ha a continuació.

Una de les coses que vaig constatar mentre treballava com a professor de redacció en diverses empreses és la rellevància que hi té l'escriptura. He escrit *constatar* perquè jo ja sabia, com a lingüista i com a docent a la universitat, que *saber escriure atorga poder*. Però als llibres és només una idea teòrica –i maca–; i a les universitats, una veritat descafeïnada. En l'entorn laboral se'm va revelar amb una força inusitada, d'una manera descarnada, greu i variada.

De cop i volta, l'empleat que sabia escriure conservava la feina a la central d'un banc, mentre que els altres eren enviats a «galeres» (a les finestretes d'oficina). [...] Vaig adonar-me que l'escriptura s'usava també per a exercir el poder. [...] Un cap despòtic exigia als seus empleats la majúscula inicial a *Director* i *Directors* –encara que no tingués raó. Els homes somreien entre si quan escoltaven que calia feminitzar els noms de càrrecs i professions quan fan referència a dones. [...]

És clar que els discursos estan canviant, com els temps –com diu el poeta. Avui, a moltes empreses, el programa de presentació multimèdia (Powerpoint, Impress) està substituint el processador de textos (Word, Wordperfect) en la confecció d'informes, propostes i altres escrits. Les operatives s'escriuen a Internet amb *wikis* internes. Les queixes es tramiten en línia. Cada cop més transaccions comercials es fan amb pantalles tàctils o a la web, en lloc de trucar per telèfon o enviar correus. I tot això exigeix nous gèneres i formats i més reflexió sobre l'estratègia comunicativa. Canvien les formes i l'estil dels discursos, però no perden gens de poder.

Daniel Cassany, *Esmolar l'eina. Guia de redacció per a professionals*, Barcelona, Empúries, 2007, pp. 153-154

- a) Explica el significat dels mots i expressions següents: *una veritat descafeïnada*; *descarnada*; *enviar a galeres*.
- b) Quina mena de textos sols escriure? Fes una llista ordenada segons la freqüència d'ús.
- c) I si no fosses estudiant, quins textos escrits inclouria la llista?
- d) Redacta la continuació d'un article d'opinió de 100-150 paraules que comença així: «Jo ja sabia que *saber escriure atorga poder*».
- e) Què és una *wiki*? Busca informació sobre aquesta forma de redactar textos en la xarxa entre diverses persones i escriu-ne un text de 100-150 paraules.
- f) Fes un esborrany o un guió de treball amb deu idees clau sobre el tema «Els canvis que s'han produït en l'escriptura en l'era digital». Passa'l a un company perquè en redacte un primer esborrany. A continuació refés el text que haurà escrit el teu company. Intercanvieu-vos el text unes quantes vegades fins que considereu que ja està acabat del tot.

2.7 EL TEXT COM A UNITAT COMUNICATIVA

Com ja sabem del curs passat, perquè un text siga efectivament comunicatiu ha de presentar les propietats textuais següents.

- a) **Adequació:** el text ha d'adequar-se a la situació de comunicació, al context, al registre.
- b) **Coherència:** un text coherent és aquell que aconsegueix expressar el propòsit de l'emissor d'una forma sistematitzada, ordenada, clara, sense repeticions innecessàries i sense buits d'informació.
- c) **Cohesió:** ens permet relacionar internament el text mitjançant els connectors, els diferents mecanismes de referència o altres elements (signes de puntuació, pronoms...) que serviran per a lligar, enllaçar i jerarquitzar les unitats que el formen.
- d) **Gramàtica i estilística:** un text també ha d'utilitzar i combinar els components de la llengua en què està escrit (fonètica i ortografia, morfologia, sintaxi i lèxic) i ha d'aprofitar els recursos que permeten elaborar-lo amb elegància, distinció i personalitat, tant des del punt de vista de la forma com del contingut.

8. Prova de llegir la seqüència de lletres majúscules següents i respon les preguntes que hi ha a continuació.

A
P
R
O
X
I
M
A
R
S
E
A
L
A
F
A
M
Ì
L
I
A
B
O
R
J
A
I
A
L
S
E
U
T
E
M
P
S
A
L
Ç
A
R
E
L
V
E
L
D
E
L
A
D
I
S
T
À
N
C
I
A
I
D
E
L
M
I
T
E
E
Q
U
I
V
A
L
Q
U
A
S
I
I
N
E
V
I
T
A
B
L
E
M
E
N
T
A
S
E
N
T
I
R
E
L
S
E
F
E
C
T
E
S
D
U
N
P
O
D
E
R
D
A
T
R
A
C
C
I
O
B
E
N
E
S
P
E
C
I
A
L
P
E
R
Q
U
È
D
E
F
A
M
Ì
L
I
E
S
C
O
M
A
Q
U
E
L
L
A
E
N
U
N
T
E
M
P
S
C
O
M
A
Q
U
E
L
L
N
H
I
H
A
G
U
T
B
E
N
P
O
Q
U
E
S
E
N
L
A
H
I
S
T
Ò
R
I
A
D
E
U
R
O
P
A
C
A
D
A
T
E
M
P
S
H
I
S
T
Ò
R
I
C
A
D
A
È
P
O
C
A
É
S
R
I
G
O
R
O
S
A
M
E
N
T
S
I
N
G
U
L
A
R
C
O
M
È
S
I
N
G
U
L
A
R
C
A
D
A
P
À
I
S
C
A
D
A
C
I
U
T
A
T
O
C
A
D
A
L
L
I
N
A
T
G
E
M
È
S
O
M
E
N
Y
S
I
L
L
U
S
T
R
E

Joan Francesc Mira, *Els Borja. Família i mite*, Alzira, Bromera, 2000, p. 7

- a) És possible llegir el text anterior? Quines dificultats de lectura hi trobes?
- b) Què has de fer si vols llegir correctament el text anterior?
- c) Quina propietat textual (o quines) no compleix el text en la presentació original?
- d) Torna a escriure el fragment anterior amb els signes gràfics (guionets i apòstrofs) i els signes de puntuació (comes, punts i punts i comes) que corresponguen en cada cas.
- e) Completa la informació del text: posa-hi un títol i redacta 100 paraules com a continuació del text.

Per a la **descripció** i l'**anàlisi dels textos** convé que en tinguem en compte la caracterització d'acord amb els aspectes següents.

PRESENTACIÓ	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Text complet ✓ Fragment ✓ Títol 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Columnes ✓ Marges ✓ Sagnats 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Signes gràfics ✓ Il·lustracions ✓ etc.
TEMÀTICA	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Social ✓ Científica ✓ Històrica ✓ Geogràfica ✓ Econòmica ✓ Tecnològica ✓ Esportiva 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Judicial ✓ Educativa ✓ Laboral ✓ Religiosa ✓ Fantàstica ✓ Literària ✓ Lingüística 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Filosòfica ✓ Ètica ✓ Sexual ✓ Sentimental ✓ Quotidiana ✓ etc.
TEMA	<ul style="list-style-type: none"> ✓ General / Específic / Simbòlic ✓ Simultaneïtat referencial o no. Tema d'actualitat o no, en el seu context 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Predictiu / No predictiu. Si es refereix al futur o no ✓ Passat / No passat 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Ordenació lògica / Temporal ✓ Ficció / No ficció
ÀMBIT D'ÚS	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Acadèmic ✓ Administratiu ✓ Publicitari ✓ Periodístic 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Literari ✓ Interpersonal ✓ Polític ✓ Religios 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Judicial ✓ Militar ✓ etc.
GÈNERE	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Poesia ✓ Teatre ✓ Novel·la ✓ Conte ✓ Anunci ✓ Assaig ✓ Nota 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Informe ✓ Estatut ✓ Avís ✓ Reglament ✓ Llei ✓ Acudit ✓ Article 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Entrevista ✓ Llibre de text escolar ✓ Resum ✓ Míting ✓ Instància ✓ etc.
TIPUS / ESTRUCTURA	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Narratiu ✓ Descriptiu 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Expositiu ✓ Argumentatiu 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Instructiu
FINALITAT	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Informar ✓ Orientar l'opinió i la conducta 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Regular la vida social 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Estètica i lúdica
FUNCIÓ	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Expressiva o emotiva ✓ Apel·lativa o conativa ✓ Metalingüística 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Poètica ✓ Fàtica o de contacte ✓ Identificativa 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Referencial o representativa
CANAL	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Oral / Escrit / Audiovisual ✓ Temps simultanis o no 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Espai compartit o no ✓ Espontani / Preparat ✓ Unidireccional 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Multidireccional ✓ Unilateral ✓ Multilateral
PARTICIPANTS	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Formal / Informal ✓ Monologat 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Dialogat ✓ Presència emissor 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Presència receptor ✓ Modalitzat o no

9. Caracteritza els quatre textos següents segons la graella anterior.

a) Un acudit:

«Açò és un home que entra en un bar a esmorzar
 – Bon dia, que em podria fer una truita per a esmorzar?
 – És clar que sí; en vol una de francesa?
 – Tant se val, no és per a parlar-li»

b) L'aprenentatge d'una llengua s'ha de fer mitjançant un repertori extens, variat i sobretot representatiu de les produccions orals reals de la societat que ha creat aqueixa comunitat lingüística. L'aprenent ha de conèixer, ha de comprendre i ha de produir textos orals d'una formalitat mitjana o mitjana-alta. La major part d'aquests discursos orals es troben a l'àmbit dels mitjans de comunicació i a l'àmbit acadèmic. Les activitats de producció han de centrarse en exposicions, entrevistes formals, argumentacions (expressió de l'opinió pròpia en debats i taules redones) i lectures dramatitzades en veu alta (oralització de textos escrits).

Paraules i lletres-2. 2n curs de batxillerat, Alcoi, Editorial Marfil 2010, p. 12

c)

A Isabel

M'HAS oferit la teua roba interior,
 I amb la teua pell de seda, dúcar dels dos,
 L'escletxa de la terra on habitar-hi, llar,
 Buidada amb les ungles la pedra que vivim,
 5 Com castell de cartes, el llit de cada dia,
 Una celístia a la mida de la vida,
 Un desmentit de la mort, com dues lluernes
 En la nit, que cap piràmide no aombra.

Lluís Roda, *Buirac d'amor*, Alzira, Bromera, 1998

d)

10. Reprodueix el vídeo *Wolfram Alpha. La revolució del coneixement a Internet. Un nou cercador de fets i conceptes amb base de dades pròpia* que trobaràs a l'enllaç <http://www.vilaweb.tv/?video=5681> i analitza'l d'acord amb la graella anterior.

2.8 TEXT ORAL I TEXT ESCRIT

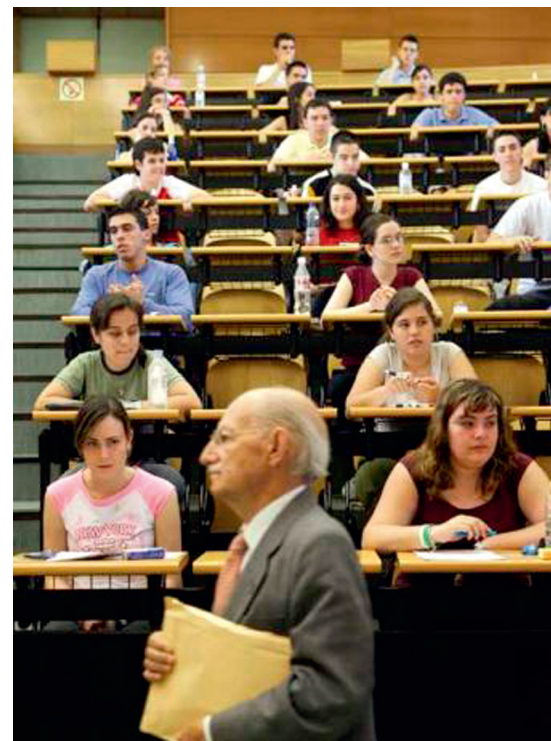
Hi ha diferències evidents entre els textos orals i escrits: el **canal**, el **llenguatge no verbal** i la **perdurabilitat** són tres aspectes en els quals podem trobar diferències importants. No obstant això, convé tenir en compte que més que parlar de diferències entre l'oral i l'escrit s'ha de parlar de diferències entre els **gèneres de text** (per exemple, una notícia, un anunci publicitari, una entrevista o un poema), el **grau de formalitat** (formalitat alta, mitjana o baixa) i la **finalitat** (informar, orientar l'opinió, regular la vida social o l'estètica). Entre una notícia escrita d'un periòdic i una d'oral d'un programa televisiu hi ha moltes més semblances que no diferències. Els textos orals no són més informals, més espontanis o menys estructurats per ser orals, sinó pel gènere de text de què es tracte en cada cas i per la formalitat i la finalitat que tinguen.

D'altra banda, una de les característiques que més ens interessa dels textos és l'**àmbit d'ús**, tant el de producció com el de difusió. El *Marc europeu comú de referència per a les llengües* (MECR) agrupa els àmbits d'ús de la manera següent.

- a) **Àmbit personal** (la vida privada)
- b) **Àmbit públic** (l'individu com a ciutadà, com a membre d'una organització)
- c) **Àmbit professional** (lloc on treballa)
- d) **Àmbit educatiu** (participació en organitzacions d'aprenentatge)

Des d'un punt de vista didàctic, a nosaltres ens interessa l'àmbit públic (pels textos dels mitjans de comunicació escrita i audiovisual) i l'àmbit educatiu (que en el nostre cas coincideix amb el professional). En qualsevol cas, hem de treballar amb **textos orals** i **escrits**, fonamentalment **expositius** i **argumentatius**, de **formalitat mitjana** o **mitjana-alta**, procedents dels **mitjans de comunicació** i de l'àmbit **acadèmic** i **literari**.

La lectura i l'escriptura de textos acadèmics, literaris i dels mitjans de comunicació ha de tenir en compte cada dia més el **suport digital**. La recerca d'informació a Internet, la consulta de webs, la utilització de plataformes o entorns d'aprenentatge com Moodle, l'ús de recursos com la pissarra digital o la redacció de textos de forma col·laborativa en una *wiki* amplia de forma considerable les possibilitats actuals de comprensió i producció de textos. És innegable que la **competència en comunicació lingüística** d'un ciutadà de principis del segle XXI està vinculada al **tractament de la informació** i la **competència digital**.

11. Llegiu el text següent en veu alta. L'heu de llegir 2 o 3 persones. Fixeu-vos bé en la puntuació, hi hem assenyalat amb una barra inclinada les pauses breus i, amb dues, les pauses més llargues.

Totes les cultures i grups socials / tenen un sistema significatiu de comunicació gestual / que regula les seves interaccions.// El nostre cos,/ els nostres gestos/ i fins i tot la nostra manera de vestir/ parlen de nosaltres i,/ per tant,/ de la nostra cultura o grup social.//

El cos és més savi del que sovint ens entossudim a fer-li creure.// El cos ens parla i es queixa,/ l'escoltem prou?// ¿Establím una bona comunicació amb el nostre cos?// Quan ens relacionem amb els altres, / observem la seva expressió,/ el seu comportament no verbal.// En el mateix moment que escoltem les seves paraules / veiem els seus gests que reforcen,/ contradiuen,/ substitueixen,/ complementen o regulen el seu comportament verbal.// Curiosament / és aquesta expressió,/ al que diu el seu cos,/ al que donem més credibilitat.// Sovint passa que enviem missatges contradictoris:// la comunicació no verbal no va en la direcció de la comunicació verbal / sinó en el sentit contrari,/ i es produeix una paradoxa.// Doncs sàpiga que es creuran el seu cos.//

Xavier Guix, *Ni m'explico, ni m'entens. Els laberints de la comunicació*, Barcelona, Eds. Granica, 2006, p. 55

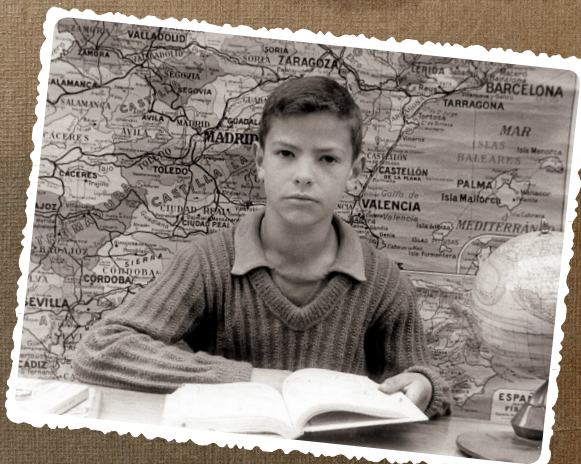
- Quina persona ha fet una lectura que ha ajudat millor a entendre el text? Per què?
- Quins errors de lectura (pronúncies equivocades, pauses que no s'han fet, entonacions de frases inadequades, etc.) has detectat en la lectura dels teus companys? Comenta-ho a classe.
- Escolta ara com llig el text el teu professor o la teua professora. Comenta els aspectes que han facilitat o que han dificultat la comprensió del text a partir de la lectura en veu alta.
- Després de llegir el text unes quantes vegades, prova de reproduir-lo oralment sense mirar l'escrit. Convé que te'n facis un guió prèviament. Digues quines marques de l'oral (pauses, entonacions, etc.) hi apareixen que no són presents en l'escrit.
- Quina importància té el llenguatge corporal en la comunicació no verbal? Explica-ho.

12. Reprodueix de nou el vídeo *Wolfram Alpha. La revolució del coneixement a Internet. Un nou cercador de fets i conceptes amb base de dades pròpia* en <http://www.vilaweb.tv/?video=5681> i respon les preguntes següents.

- Agafa paper i llapis i anota de forma esquemàtica o resumida el contingut del vídeo mentre escoltes què diu.
- Què és Wolfram Alpha?
- Quines diferències hi ha entre Wolfram Alpha i Google?
- Què vol dir que aquest cercador té una base de dades pròpia?
- Qui és el personatge transmissor de la informació d'aquest text? Quins coneixements deu tenir sobre el tema?
- Et sembla realment que és un text oral? Quines diferències hi ha entre aquest text audiovisual i un altre que tingués la mateixa informació per escrit i l'haguesses llegida? Explica-ho.
- Amb les notes que has pres al principi redacta un guió més detallat sobre el contingut del vídeo. En acabant, amb l'ajuda del guió escrit, fes una exposició oral breu sobre el tema que tracta aquest text oral. Convé que l'assages prèviament.

LA LITERATURA DE PRINCIPIOS DEL SIGLO XX: EL MODERNISME I EL NOU CENTISME

Analfabet, il·letrat, inculte, àgraf, l·lecc... : segur que saps que tots aquests mots s'apliquen a persones que no han après a llegir i a escriure. En la nostra societat de avui en dia l'analfabetisme pràcticament ja no existeix, però a principis del segle XX era encara una situació generalitzada. Vicent Andrés Estellés descriu en el poemari *Horacianes* la duresa de la realitat social i política valenciana de la dècada dels anys 60 del segle XX.

Tropes que lluitaven al Rif el 1909.

Burgèsia.

1. a) Llig aquest poema d'Estellés dedicat al seu pare que tracta el tema de l'analfabetisme.

Poema V

Pare,
no sabies ni llegir ni escriure,
no sabies de lletra.

Analfabet, es diu això d'una manera expeditiva,
un mot que em fa un gran dany cada vegada que l'escolte.

I l'entenc desdenyosament injust.

Caldria matisar.
Hom no pot dir analfabet imponentment.

Intuïtiu, em vares dur als millors mestres de Venusa,
més endavant de Roma
i fins i tot em vas permetre anar a Grècia.

Com t'ho podria agrair, pare
[...]

Vicent Andrés Estellés, *Horacianes* dins *Obres completes*, vol II, València,
Ed. 3i4, 1974

- b) Parleu-ne.

1. Quins sentiments manifesta el poeta cap a son pare?
2. Què opina de l'adjectiu «analfabet» aplicat a son pare?
3. Saps si a la dècada dels anys 60 del segle XX, moment al qual fa referència Estellés, encara hi havia analfabetisme al nostre país? I a principis del segle XX? Informa-te'n i explica-ho breument.
4. En quina llengua s'ensenyava i s'aprenia a les escoles en aquells moments?
5. Eren llavors els valencians analfabets en la seua llengua?
6. Des de quan els alumnes valencians van deixar de ser analfabets en la llengua pròpia?
7. En la societat de la informació en què vivim, quin futur creus que poden tenir les llengües que no s'ensenyen ni s'aprenen a l'escola?

Especialment en la societat contemporània, saber llegir i escriure és fonamental per a la integració social de les persones. El percentatge d'analfabetisme fou molt elevat a casa nostra en altres èpoques. Per sort, l'escolarització ha permès que la totalitat (o quasi) de la població ara siga capaç de comunicar-se per escrit.

A les acaballes del s. XIX i primeries del s. XX, la progressiva alfabetització de la població i l'inici de la recuperació de l'ús de la nostra llengua en els àmbits formals van fer possible el naixement i la popularització d'escriptors i obres literàries notables. Com veurem en els apartats de LITERATURA i de LES PERSONES I LES LENGÜES, després de la primera embranzida de la Renaixença, el Modernisme i el Noucentisme van representar un avanç important en la difusió de l'ús i de la dignificació de la nostra llengua: es posen les bases de la normativa lingüística contemporània i es produeix un literatura que aspira a actualitzar i a renovar la nostra cultura.

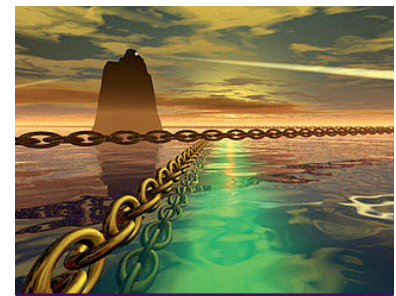
3.1 EL MODERNISME: CARACTERÍSTIQUES GENERALS

2. Fes una lectura detinguda de la informació teòrica i una vegada llegida digues on es troben els continguts següents: **definició, contextualització històrica i característiques del Modernisme.**

A primers dels segle xx, les grans diferències socials entre rics i pobres, la majoria analfabets, van provocar molta conflictivitat social, que es va traduir en vagues, atemptats, violència...

En l'última dècada del segle XIX, l'esgotament del moviment literari del **Naturalisme** va desembocar en l'aparició de nous corrents artístics i filosòfics arreu d'Europa com el **Parnassianisme**, el **Simbolisme**, el **Vitalisme** i el **Decadentisme**. A través d'aquests moviments es va canalitzar la crisi de confiança en el pensament racionalista i en el progrés científic i tècnic, als quals responsabilitzaven d'haver provocat greus desigualtats socials. Al nostre àmbit cultural es va manifestar en l'aparició d'una nova estètica: el **Modernisme**.

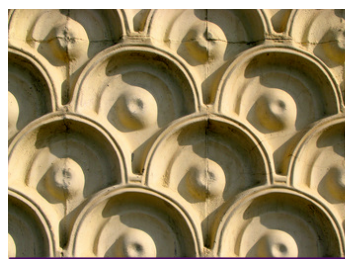
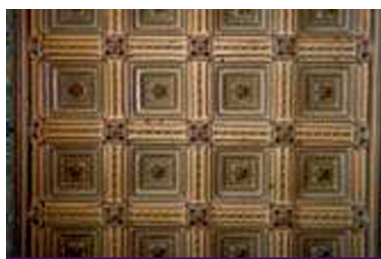
En general, el Modernisme és un **moviment complex i divers**, que es caracteritza principalment per **l'afany de modernitat i d'uropeïtzar** la nostra cultura. Abasta, aproximadament, el període que va des del **1890 fins al 1910**. L'agudització al nostre país de la crisi política, moral i econòmica van generalitzar la idea que era necessari iniciar transformacions profundes que modernitzessin el país. Va ser a Catalunya on aquest moviment va produir les millors i més interessants manifestacions literàries. La contribució valenciana al Modernisme va ser tardana i de poca profunditat, però destaca per haver-se desmarcat de l'immobilisme que dominava la poesia del moment, encara influïda pel mestratge de Teodor Llorente. Destaquen: *Cordes vibrants*, de Miquel Duran (València 1889-1947); *Llaus lírics*, de Josep Maria Bayarri (València, 1886-1970) i *Breviari romàntic*, de Jacint Maria Mustieles (València, 1887- Barcelona, 1948). A les Illes Balears destaca una generació d'importants escriptors, que a pesar de no seguir l'ideari i l'estètica modernista, connecten la poesia mallorquina amb els corrents europeus de finals del segle XIX. Destaquen escriptors com Miquel Costa i Llobera (Pollença, 1854-Palma

de Mallorca, 1922), Joan Alcover (Palma de Mallorca, 1854-1926) i Antoni Maria Alcover (Manacor, 1862-1932, Palma de Mallorca).

Alguns dels fets més remarcables d'aquest moment històric són:

- Fracàs de l'alternança en el poder dels liberals i dels conservadors
- Epidèmia de fil·loxera i consegüent destrucció de les vinyes, que eren molt importants en l'economia del país
- Forta crisi financera
- Inestabilitat social causada per l'atur
- Abundants atemptats anarquistes
- Pèrdua de les darreres colònies espanyoles el 1898 (Cuba, Filipines i Puerto Rico: amb aquests fets es va posar fi, simbòlicament, a una etapa de la història d'Espanya marcada per l'imperialisme)

Art nouveau és el terme francès que s'ha imposat per a referir-se al Modernisme en les arts plàstiques menors i aplicades (ceràmica, vidre, joieria, gravat, cartellisme, mobiliari, etc.). Alguns dels principals artistes d'aquesta tendència són l'arquitecte català Antoni Gaudí i el valencià Demetri Ribes. Els trets més significatius són la línia corba, els motius ornamentals exuberants, els motius florals i marins, els cignes, els paons, etc.

Podem caracteritzar el Modernisme amb aquests trets.

- El Modernisme no va ser un **moviment unitari**. En un sentit ampli, designa el resultat literari d'una època caracteritzada per l'acceptació indiscriminada de tot el que siga modern pel fet mateix de ser-ho i pel rebuig del passat (la Renaixença, el Naturalisme, el Positivisme...).
- L'afany de modernitat farà que s'introduïsquen els **diversos corrents estètics** i filosòfics europeus, alguns d'ells contraposats: Vitalisme, Simbolisme, Esteticisme decadentista, Parnassianisme.
- El desig d'obrir-se a les novetats europees no impedeix que els modernistes s'interessin per la recerca de les **tradicions del poble** (les folklòriques i les populars incloses).
- El Modernisme fou una mena de **«neoromanticisme»**. Com els romàntics, els modernistes són idealistes, defensen l'instint, la intuïció, el geni creador, el misteri i l'energia; rebutgen, en canvi, la raó i la norma.

- e) L'art havia de tenir **llibertat absoluta** i trencar els límits entre la literatura i la resta de les arts en totes les seues manifestacions. Buscaven un art el més complet possible: el **teatre**, que inclou text literari, música, dansa, decoració, etc., es va convertir en el gènere literari per excel·lència.
- f) Per a l'artista modernista, la burgesia ha aconseguit imposar un art mercantil i pragmàtic. Creu que la societat és una massa amorfa i ensopida per la tradició, incapaç de reconèixer l'art i la bellesa vertaders. Són els fills de la burgesia els qui es revoltent contra la seua pròpia classe. **L'art** passa a ser una mena de **religió** que cal seguir i l'**artista** és el **sacerdot-redemptor** que canviarà la societat.
- g) Un element que caracteritza la producció modernista és el tractament de **la natura**. El món rural serveix per a explicar fenòmens i situacions de la vida humana, com ara la lluita entre la persona que defensa el progrés i un ambient opressiu i endarrerit.
- h) Els modernistes es preocupen per la **normativització de la llengua** i per la **reforma gramatical**.
- i) Influïts pel Simbolisme, els poetes modernistes exploren les **possibilitats rítmiques** de les paraules. En narrativa, en contra de la descripció analítica de la realitat pròpia del Naturalisme, els modernistes opten per la **descripció sintètica i impressionista: «les visions»** (la via per a penetrar en els fets, captar-ne el misteri que inclouen i accedir al símbol).

3. Relaciona els trets del Modernisme que hem vist més amunt amb l'etiqueta següent que millor convinga:

- a) concepció filosòfica dualista; b) voluntat d'art total o d'art síntesi; c) tensions entre l'artista i la societat;
- d) irracionalitat i espontaneïtat; e) musicalitat i impressionisme; f) actitud modernitzadora i europeitzadora;
- g) recerca d'una identitat nacional; h) preocupació per la llengua; i) eclecticisme i contradicció.

Edifici de l'Estació del Nord de València.

Casa del Pavo, Alcoi.

4. Busca informació en enciclopèdies en paper o enciclopèdies virtuals com <http://www.enciclopedia.cat/> o <http://lletra.uoc.edu/> o a <http://www.xtec.cat/~malons22/personal/>, sobre els corrents artístics i filosòfics europeus relacionats amb el Modernisme: Parnassianisme, Simbolisme, Vitalisme i Decadentisme. Escriu la definició en l'apartat que corresponga d'aquesta graella i els autors europeus que representen cada tendència:

Corrents artístics i filosòfics relacionats amb el Modernisme	Definició	Autors
PARNASSIANISME		
SIMBOLISME		
VITALISME		
DECADENTISME		

- Aristocràcia intel·lectual que es refugiava en la bohèmia i en la recerca de la bellesa ideal com a reacció al conveniment de trobar-se al final d'una època.
- Moviment estètic que pretenia captar l'ideal absolut mitjançant una expressió altament metafòrica i plena de simbologia.
- Filosofia oposada al positivisme que considera com a valors fonamentals la vida, la llibertat, l'individu o l'esperit.
- Moviment estètic que considera que el concepte de bellesa tradicional és artificial i busca l'autenticitat en la lletjor i en qualsevol estímul que provoqui els sentits.

Oscar Wilde
 D'Annunzio
 Valle Inclán
 Baudelaire i Rimbaud
 Verlaine
 Mallarmé
 Nietzsche
 Ortega i Gasset
 Manuel Machado

L'òpera *La Bohème* del compositor italià Giacomo Puccini, basada en una obra francesa d'Henry Murger, *Scènes de la vie bohème*, reflecteix l'esperit elitista dels artistes de finals del segle XIX, que obsessionats per la fama i l'èxit vivien una vida de misèria i privacions.

5. Amb la informació consultada en l'exercici anterior sobre els corrents artístics i filosòfics relacionats amb el Modernisme, feu una exposició en forma de murals o en presentacions en PowerPoint que arreplegue el més significatiu: intenteu que el resultat siga plàstic i atractiu, amb poc text i moltes imatges.

3.2 EL MODERNISME: LA TENDÈNCIA REGENERACIONISTA I LA TENDÈNCIA ESTETICISTA. JOAN MARAGALL. MIQUEL DE PALOL

6. Llig la informació teòrica següent amb la tècnica **scan** (lectura detinguda) i fixa't en les paraules destacades en negreta. A continuació, busca al text, amb la tècnica **skim** (lectura ràpida), informació referent als conceptes destacats.

Dins el Modernisme hi ha dues tendències fonamentals: la **regeneracionista** i l'**esteticista**; encara que, de vegades, es fa difícil situar els escriptors en un o en altre corrent:

- Els **regeneracionistes**, també anomenats **vitalistes** (en la literatura espanyola es corresponen amb els escriptors de la Generación del 98), són autors pròxims al republicanisme. Es preocupen per la normativització de la llengua i tenen una actitud ideològica europeista i crítica de la societat. Però, seguint el filòsof **Nietzsche**, desconfien de l'acció de les masses i creuen que només els individus conscients podran renovar la societat amb la seua voluntat i amb el guiatge de *l'ésser superior* (l'artista). N'hi ha de més radicals, propers a l'anarquisme, com ara l'assagista **Jaume Brossa** o el dramaturg **Ignasi Iglesias**, i de més moderats com **Joan Maragall**.
- Els **esteticistes**, també anomenats **simbolistes** o **decadentistes** (en la literatura castellana es corresponen amb els escriptors del Modernismo), entenen el dualisme *persona o esperit/matèria o natura* com a irresoluble. Inlluïts pels **esteticistes decadentistes** europeus, reconeixen la mort i el mal com a autèntiques realitats indefugibles. Per això es marginen de la societat i senten la necessitat de refugiar-se en un món personal, fet d'artifici i de cultura. Bars, cafés i cabarets com ara el **Cau Ferrat** de Sitges o els **Quatre Gats** de Barcelona, o fins i tot barris sencers com el barri Llatí o Montmartre de París seran els «paradisos artificials», els espais de salvació on es reuneixen tot tipus d'artistes. No tenen preocupacions ideològiques ni didàctiques. Proposen una literatura minoritària, per als «escollits» Els **simbolistes** no volen representar el món real, sinó expressar simbòlicament la realitat. Hi destaquen **Santiago Rusiñol**, **Raimon Casellas** i **Adrià Gual**.

Els Quatre Gats.

«Oda a Espanya»: exemple del Modernisme regeneracionista

7. Escolta en <http://www.musicadepoetes.cat/> la recitació del poema «Oda a Espanya», escrit arran de la pèrdua de Cuba en el 1898; en acabar, llig-lo en veu alta i fes les activitats que hi ha a continuació.

Joan Maragall (Barcelona, 1860-1911) procedia d'una família de la petita indústria tèxtil de Barcelona. Estudià Dret i fou periodista, poeta i traductor. Va esdevenir la figura màxima del Modernisme i l'orientador de l'opinió dels sectors socials i culturals més dinàmics de Barcelona, per la seua gran preparació cultural, perquè mantenia una bona relació amb els intel·lectuals espanyols i perquè s'identificava amb tot el moviment modernista (tant el regeneracionista com l'esteticista).

Joan Maragall als jardins del Laberint d'Horta preparant la representació de l'obra *Ifigènia a Taurida*, 1898.

Joan Maragall, parteix d'una alta **estimació ètica de la vida**, com a realitat superior i absoluta. La poesia consisteix a «dir les coses tal com ragen», sense esmenar les paraules, inspirades per Déu. La seua paraula és, doncs, **paraula viva**, per això, la poesia maragalliana es caracteritza per l'**espontaneïtat**, per la irregularitat de les formes mètriques, la **musicalitat** i les figures de repetició. Pel que fa als **temes** de la seua poesia destaca el tractament del **paisatge** i la natura que representen la faç sensible de la Creació i de Déu,

Els **mites tradicionals** esdevenen símbols en la seua obra: són personatges vitalistes, posseïts per una passió que guia la seua conducta, pròxims al superhome de Nietzsche; *El Comte Arnau, La fi d'En Serrallonga, Joan Garí...* Els poemes de **temàtica cívica** («Oda nova a Barcelona», «Oda a Espanya», del poemari *Visions i cants* (1900)) reflecteixen les tensions socials d'aquells anys tan agitats, amb sentit crític i desapassionat.

Oda a Espanya

(1898)

- (I) Escolta, Espanya, la veu d'un fill
que et parla en llengua no castellana;
parlo en la llengua que m'ha donat
la terra aspra:
5 en'questa llengua pocs t'han parlat;
en l'altra, massa.
[...]
- (III) Jo vull parlar-te molt altrament.
10 Per què vessar la sang inútil?
Dins de les venes vida és la sang,
vida pels d'ara i pels que vindran:
vessada és morta.
[...]
- (V) Jo he vist els barcos marxar replets
dels fills que duïes a que morissin:
somrients marxaven cap a l'atzar;
i tu cantaves vora del mar
20 com una folla.
- (VI) On són els barcos? On són els fills?
Pregunta-ho al Ponent i a l'ona brava:
tot ho perderes, no tens ningú.
25 Espanya, Espanya, retorna en tu,
arrenca el plor de mare!
- (VII) Salva't, oh!, salva't de tant de mal;
que el plò et torni feconda, alegre i viva;
30 pensa en la vida que tens entorn:
aixeca el front,
somriu als set colors que hi ha en els núvols.[...]

vessar: sobreeixir, desbordar
folla: boja
plò: plor
feconda: fecunda, fèrtil
oda: tipus de composició de to solemne i elevat

Joan Maragall, «Oda a Espanya», *Visions i cants*, Barcelona, Edicions 62, 1984

Comprensió i anàlisi

- a) Assigna cadascun d'aquests enuncisats que resumeixen el contingut del poema a les estrofes corresponents:
1. exposició dels defectes d'Espanya: és víctima d'un anacrònic sentit de l'honor basat en guerres i morts;
 2. el poeta demana a Espanya que la desfeta servisca de revulsiu i se salve;
 3. el poeta, com a catalanoparlant, invoca Espanya perquè l'escolte. Lamenta el paper predominant assumit per Castella en totes les qüestions espanyoles.
- b) La pèrdua de Cuba el 1898 va inspirar aquesta composició. Quines expressions del poema al·ludeixen a aquest fet històric?

Guerra de Cuba (1898).

- c) Per tant, quin és el tema del poema? Quina relació té amb la tendència regeneracionista?
- d) Segons la teoria de la *paraula viva*, en la poesia de Maragall té més importància l'espontaneïtat i el ritme que no el rigor formal. Justifica si aquest poema presenta aquestes característiques: rima lliure o assonant, sintaxi senzilla, esquema mètric irregular, recursos de repeticó (estructures paral·leles, anàfora...), etc.
- e) Quina proposta fa el poeta a la setena estrofa? Es pot definir com a vitalista?
- f) Quines de les característiques ressenyades en la informació sobre la poesia de Maragall presenta aquest poema?
- g) **Fem d'escriptors:** escriu un article d'opinió a la premsa de primeries del segle xx. A partir del contingut d'aquest poema redacta un text periodístic d'opinió. Posa't en el punt de vista del poeta i intenta expressar el mateix que volia transmetre ell. Comenta els fets històrics als quals es fa referència. Fixa't en les paraules importants com ara *vida*, *mort*, *llengua*, *plor*, *sang*, *salvació* i usa-les, igualment de forma subjectiva, però sense donar-los intenció poètica. Fixa't en l'inici que et donem i continua el text.

«Des de Catalunya i en català, ens dirigim als lectors...»

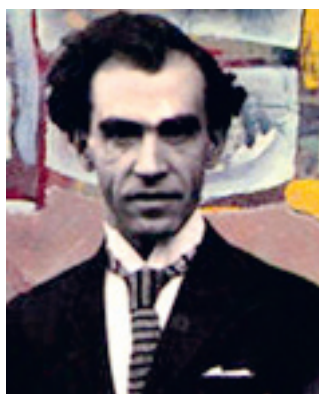
Camí de llum: exemple de novel·la esteticista decadentista

8. Llig atentament la informació sobre la narrativa modernista i l'escriptor Miquel de Palol i subratlla les paraules que tu posaries en negreta. Contrasta la teua tria amb la dels teus companys:

La crisi del Realisme-Naturalisme va afectar especialment la narrativa de primers de segle xx. El rebuig contra el model novel·lístic del Realisme i del Naturalisme es va plasmar en la creació d'obres que menysvaloraven la història, no incloïen el retrat social ni la intenció moral o ètica i posaven l'accent en l'impacte emotiu o el contingut filosòfic. Són obres que pertanyen als corrents de la novel·la psicològica, decadentista o filosòfica i que a la nostra literatura té importants manifestacions: *Solitud* (1905) de Víctor Català (l'Escala, Girona, 1869-1966) és la millor representat d'aquest model narratiu, ja que assimila de forma magistral les característiques d'aquestes tendències. Destaquen també obres tan significatives com ara *Els sots feréstecs* (1901) de Raimon Caselles (Barcelona, 1855-Sant Joan de les Abadesses, 1910), *Josafat* (1906) de Prudenci Bertrana (Tordera, 1867-Barcelona, 1941), *Camí de llum* (1909) de Miquel de Palol (Girona, 1885-1965), *La vida i la mort d'En Jordi Fraginalls* (1912) de Josep Pous i Pagés (Figueres, 1873-Barcelona, 1952). Però la renovació antinaturalista no es va aturar en aquestes obres: a poc a poc s'obrien noves línies d'experimentació que van esclatar a Europa i als Estats Units d'Amèrica després de la Primera Guerra Mundial (1914-1918) i que van donar lloc a un model novel·lístic molt diferent.

La novel·la *Camí de llum* (1909), amb el subtítol de *Narracions d'un crepuscle*, de Miquel de Palol, recull la visió fatalista del món i el sistema dual de símbols generalitzat en la novel·la modernista, sobretot en l'esteticista decadentista. Cada element positiu que hi apareix conté, des del seu origen, la seua pròpia degradació. Per exemple, la vida de la protagonista està abocada a la mort, l'energia vital acaba en la pèrdua de força i de moviment... A fi d'expressar impressions sensorials i de crear un ambient poc real, eteri, Miquel de Palol aplica a la novel·la molts procediments propis del llenguatge poètic (símbols, metàfores, sinestèsies...). Així, reproduceix un ambient enrarit i morbós (malsà), com una projecció de la interioritat dels personatges.

Biografia

Miquel de Palol (Girona, 1885-1965) va ser poeta, narrador i dramaturg. Va viure sempre a Girona, la seua ciutat natal, tot i que també va col·laborar amb la premsa de Barcelona, a més de la de Girona. A partir de la dècada dels trenta, es va dedicar a la política com a regidor de Girona. Va ser l'únic novel·lista català que va assumir el decadentisme amb tot el seu abast i no com a simple pretext literari o una nota de modernitat. La seua obra més representativa és *Camí de llum*.

9. Llig aquest fragment de la novel·la *Camí de llum* de Miquel de Palol i digues el tipus d'estratègia de lectura que hi aplicaries (lectura involuntària, ràpida, detinguda o extensiva). Després fes les activitats de comprensió i anàlisi.

Argument. La novel·la conta el doble itinerari de Maria: el viatge físic, per mar i muntanya, a fi de curar la tuberculosi; el simbòlic, el pas de la infantesa a la joventut. Aquest «camí de llum» és un viatge de vida, perquè és la recerca de la salut i és l'adquisició de formació. També, però, aquest itinerari és un camí cap a la mort, de la qual la protagonista no pot fugir (per la seua malaltia i perquè la mort és part inherent de tota vida humana). Carles, son pare, s'esforçarà per detenir el procés de la malaltia. A més, entre pare i filla s'estableix una relació incestuosa: Carles no pot evitar l'atracció que sent per la filla, a qui veu com una reproducció de la mare d'aquesta, que va morir física també.

«En la terrassa, el blau del cel hi era propici: hi havia més orenetes que mai, més coloms, més roses, més lilàs: els cims florits dels lilàs del jardí eren incensers; al lluny, els pins i el mar ritmaven.

Un sortidor invisible era una nota en el silenci diví de la tarda.

- 5 Carles al marxar li havia besat el front, i aquella tendresa la consolà de la gran recança que sentia de quedar sola: aquella tarda, i solsament aquella tarda, tenia necessitat que Carles restés amb ella, era tan clar el seu pressentiment! Mes no gosà pregar-l'hi: a l'allunyar-se Carles, una vaga sensació de buit s'apoderà de Maria, i l'esguardà llargament, llargament, amb tota la seva ànima, com si conegués que se'n despedia per no veure'l mai més, mai més...

- 10 S'havia volgut vestir amb el vestit blanc, de festa, com una núvia, s'havia cobert de totes les joies, i encara lentament, lentament, anà a cercar un ram de roses que, abandonades en la seva falda, hi enfonsava les mans, com si conegués que les flors podien ser boques roges que els hi besessin [...]

- 15 Tan finada que se sentia i ni una mà tingué la pietat d'acompanyar-la fins a la seva cadira de braços!

Al ser-hi, s'hi abandonà!

- 20 Per un moment sentí les aromes tan penetrants entorn seu; la llum tan encegador, que el vertigen de les coses minúscules li féu aclucar fortament els ulls; temé caure. Oh, quina crueltat! Ansiava mirar i la llum esborrava els mateixos objectes dintre les seves retines, ansiava respirar i l'aire s'aturava en la seva boca oberta i les aromes la ubriagaven. Era tot un conjur de vida que la matava. Ella veia l'aire, transparent i fresc com aigua de font, fugir de la seva gola; degué cridar, allargar les mans per emportar-se una embosta d'aquell aire als llavis, i alçà els braços i obrí els ulls, i en una extremitat quedaren esbullats els cabells i la gola nua. S'alçà tota ella, i el blau del cel caigué sobre els seus sentits i va desmaiar-la».

Versió dels autors basada en *Camí de llum*, Barcelona, Ed. 62, 1981

incensers: la forma actual normativa és *encenser*, 'cremador d'encens'

recança: remordiment

solsament: forma col·loquial de *solament*, *sols* o *només*

aclucar: tancar els ulls un mateix

ubriagaven: la forma actual normativa és *embriagaven*

embosta: grapat, porció

esbullats: despentinats

despedia: la forma actual normativa és *acomidava*

Comprensió i anàlisi

- Quina relació trobes entre el motiu central de *Camí de llum* i la visió decadentista i fatalista del món?
- Busca exemples en el text d'idees contràries (vida/mort, energia o moviment/cansament...) i digues, si cal, quina paraula de cada antítesi resulta vencedora, la de significat positiu o la de significat negatiu.
- Com a novel·la esteticista, *Camí de llum* mostra com viu i sent la realitat el personatge de Maria; és a dir, sabem com són les coses pels sentiments i els efectes que aquestes provoquen en el personatge. Busca dos exemples en el fragment que confirmen aquesta característica.
- Quins elements del fragment ajuden a crear un ambient eteri, fora de la realitat, amb una decoració artificial i sumptuosa?
- Busca en el text els elements que tinguen a veure amb impressions sensorials (sons, colors, perfums, etc.).
- Explica el possible significat dels símbols següents:
 - el color blanc, de núvia, del vestit
 - les roses roges

3.3 EL NOUCENTISME: UNA BURGUESIA MODERNA I EMPRENEDORA EN EL PODER. JOSEP CARNER

- Fes una lectura detinguda de la informació teòrica següent sobre el Noucentisme i subratlla els mots que destacaries per tal que anessen en negra.

El Noucentisme, més que una estètica, és un moviment cultural i ideològic que es va desenvolupar entre 1906 i 1923. És coetani a la Generación del 98 en la literatura espanyola. Malgrat que es presentava com el moviment que reemplaçava el Modernisme, presenta moltes semblances amb aquest: ambdós coincideixen en un mateix període històric i cultural; comparteixen l'objectiu modernista de convertir Catalunya en una cultura nacional moderna i oberta a

Europa; lluiten per la normativització lingüística i per aconseguir professionalitzar l'ofici d'escriptor i presenten, fins i tot, idèntiques influències literàries (el Parnassianisme i el Simbolisme). La diferència rau en el paper de l'intel·lectual: per als modernistes era un guia il·luminat de la societat, però incomprés, la qual cosa el condemnava a l'aïllament i la marginalitat. Per als noucentistes, l'artista ha de treballar conjuntament amb el poder polític i ho ha de fer segons unes noves bases ideològiques i estètiques. Desapareix així l'enfrontament de l'artista amb la societat i l'art, i la literatura noucentista adquireix una funció social: recrear una societat ideal desitjada per la burgesia catalana.

En un context polític marcat per les tensions socials entre la burgesia i el moviment obrer, el desenvolupament del Noucentisme va anar íntimament lligat a la creació, en el 1901, de la Lliga Regionalista, partit polític burgès, conservador i catalanista que perseguia la creació de la Catalunya Ideal. Enric Prat de la Riba, el seu ideòleg, va ser, entre 1914-1917, el president de la Mancomunitat de Catalunya, l'entitat administrativa que agrupava les quatre diputacions provincials. La Mancomunitat va desplegar una tasca important d'obres d'infraestructura i de sanitat, i de protecció i de difusió de la cultura catalana.

Els gèneres preferits pels escriptors noucentistes van ser l'**assaig** i, especialment, la **poesia**. L'assaig els permetia difondre la seua ideologia i consideraven que la poesia era el gènere més adequat per aconseguir la bellesa i la perfecció formal. En l'assaig, destaquen les glosses d'Eugeni d'Ors. La **glossa** és un comentari breu i concís sobre un tema, des d'un punt de vista intel·lectual i amb un to de lliçó. L'interès per la narrativa es redueix al **conte** que, per la seua llargària i la possibilitat d'escapar-se de la realitat com a tema, van fer que els noucentistes el conreessen: descriptius i amb poc o gens argument, reflectien un món idealitzat i presentaven un estil molt treballat, igual que la poesia. L'autor més important és el valencià **Ernest Martínez Ferrando** (València, 1891-1965).

La poesia noucentista es caracteritza per la influència del Parnassianisme i el simbolisme francès de poetes com Verlaine i Mallarmé; el grau d'elaboració i recerca de la perfecció formal; la preferència per la mètrica clàssica (decasíl·labs i alexandrins) i la rigidesa mètrica del sonet; la presentació d'una realitat idealitzada; el model de llengua artificiosos; la preferència pels temes següents: vida senzilla i quotidiana, la ciutat de Barcelona, naturalesa idíl·lica i civilitzada, la dona i la feminitat, el pas del temps i l'esperit religiós cristià. Destaquen **Josep Maria López Picó** (Barcelona, 1886-1959), **Guerau de Llostr** (Olot, Girona, 1878-Barcelona 1973) i **Josep Carner** (Barcelona, 1884- Brusel·les, Bèlgica, 1970).

Pintures murals noucentistes, d'inspiració classicista, de Joaquim Torres Garcia, pintades entre 1912 i 1918 per al saló Sant Jordi del Palau Sant Jordi de Barcelona, seu de la Generalitat de Catalunya. Aquestes pintures van ser tapades en la dictadura de Primo de Rivera i actualment s'exposen a la sala Torres Garcia del Palau Sant Jordi.

Les quatre columnes jòniques de l'arquitecte català Puig i Cadafalch, alçades el 1919, eren el monument a la catalanitat. Representaven les quatre barres de la senyera catalana i estaven situades en el lloc que avui ocupa la font de Montjuïc. Foren enderrocades el 1928 durant la dictadura de Primo de Rivera.

Setmana Tràgica de Barcelona (del 26 al 31 de juliol del 1907). El govern de Maura intenta de mobilitzar una força de reservistes barcelonins cap al Rif (el Marroc). Molts d'aquests han viscut la derrota de Cuba, i ara són casats i amb fills. La indignació popular augmenta en saber-se que molts altres soldats en edat militar s'han lliurat d'anar al Rif pagant una quantitat elevada de diners, accessible només als fills dels burgesos. El que comença amb una vaga general acaba amb una insurrecció armada i amb la crema de convents.

11. Eugeni d'Ors, el teòric del moviment, estructurarà la nova estètica al voltant de cinc aspectes bàsics: **Noucentisme, Imperialisme, Arbitrarisme, Civilitat, Classicisme**. Uneix cada concepte amb la seua definició:

1) ARBITRARISME	a. Paraula inventada per Eugeni d'Ors. «Nou» en oposició a «vell» (al Romanticisme i al Realisme). Modernitat, europeïtzació.
2) CLASSICISME	b. Implica una superació del nacionalisme. No pretén el separatisme, sinó influir i intervenir en la resta de l'Estat espanyol.
3) IMPERIALISME	c. Representa l'exercici de la voluntat per a transformar i arbitrar la realitat. Implica rigor formal (norma i bon gust), erudició, disciplina, manipulació dels elements fins a aconseguir la bellesa harmoniosa, serena.
4) NOUCENTISME	d. La ciutat és el marc espacial i social de la burgesia: la Barcelona ideal. Fins i tot, Catalunya és concebuda com una ciutat.
5) CIVILISME	e. Catalunya comparteix el mateix origen que els altres pobles mediterranis: la cultura grecollatina, que en determina l'essència nacional. Aquesta cultura representa un valor etern, el model de bellesa perfecta i equilibrada.

12. Després de llegir detingudament la informació teòrica sobre el Noucentisme, digues on es troben els continguts següents: **definició, contextualització històrica, diferències amb el Modernisme, característiques del Noucentisme, ideari noucentista i els gèneres i els autors**. Fes un resum de 150 mots que arregle les idees principals de la informació teòrica sobre el Noucentisme.

13. Llig els peus de foto que acompanyen les il·lustracions sobre el Noucentisme i explica oralment a quines característiques del Noucentisme remeten.

Escultura de l'artista Josep Clarà. Lligada als canons de bellesa grecollatins, la dona simbolitza els valors burgesos de la mesura, l'ordre i la maternitat. És objecte d'adoració i admiració. També és el símbol de la Catalunya Ideal a la qual aspiren els artistes i ideòlegs del Noucentisme.

L'été, de Pierre Puvis de Chavanne, pintor francès que va inspirar els poetes simbolistes francesos com Mallarmé per la seua obsessió per la bellesa i l'ideal.

Josep Carner (Barcelona, 1884- Brusel·les 1970). Llicenciat en Dret i Filosofia i Lletres, des de molt jove es va dedicar de ple a la literatura. Va col·laborar amb Pompeu Fabra en la tasca de normalització i enriquiment de la llengua catalana. Des de l'any 1945 va treballar com a professor universitari a Brusel·les, on va morir el 1970, després d'un breu retorn a Catalunya. Va realitzar una important tasca com a traductor al català de clàssics de la literatura universal. La seua obra poètica és extensa: l'any 1909 va publicar *Els fruits saborosos* i *Auques i Ventalls*. De la seua època com a exiliat destaquen *El cor quiet* (1925) i sobretot *Nabí* (1941), un llibre on Carner reflexiona a partir del relat bíblic del profeta Jonàs.

14. Llig el poema «Les prunes d'or» de Josep Carner i la informació per contextualitzar-lo que tens a continuació. Després fes les activitats de comprensió i anàlisi:

L'any 1906, un jove poeta anomenat Josep Carner va publicar *Els fruits saborosos*, un poemari de 18 poemes d'extensió breu que va marcar l'inici d'una nova estètica en el si de la poesia catalana i va esdevenir el senyal que alguna cosa canviava en la cultura de l'època. El poeta hi reflexiona sobre el pas del temps i els cicles de la vida: infantesa, maduresa i vellesa. A través dels poemes ens presenta una realitat ordenada, harmònica i serena, sotmesa a un procés d'idealització, amb personatges arquetípics que es mouen en un marc natural idíl·lic. En el poema que tens a continuació, la protagonista, Aglaia, és una dona bella i sensual, en plena maduresa vital, que es troba descansant a l'ombra d'una prunera en un xafogós dia d'estiu. El motiu poètic és senzill: Aglaia sent set, i, temptada per les prunes, s'alça, en cull una i se la menja. L'escena, com si es tractés d'una pintura, descriu el moment com un sensual combat entre la dona protagonista i la fruita.

Les prunes d'or

En un incomparable triomf, Migdia mor.
 Passada pel flameig, la terra s'activella.
 Aglaia seu a l'ombra de la prunera vella.
 Relluen delitoses, endins, les prunes d'or.

5 ¡Oh cos d'Aglaia, bru com saonada fruita,
 cimat de cabellera com d'una nit mortal!
 Els llavis se li baden per a la dolça lluita
 i té en els ulls un caire brillant com de punyal.

10 Les prunes d'or a Aglaia reüllen temptadores.
 Són en una illa verda, cenyida de claror;
 en el redós, a penes hi ha fresses torbadores:
 un fregadís de mates, l'insecte en bonior.

15 Aglaia sent un mot. És ella o el brancam?
I l'aire es torç, ardent d'una flama fríosa,
i la calitja parla d'una terrible fosa.
L'agost com es rebolca, tot sol, damunt del camp!

20 Aglaia té una set que eixuga el seny, la parla...
Superbament s'aixeca, damnat el seu descans,
i enfonsa en la prunera les cobejoses mans
i enlaira tot el rostre, com si volgués besar-la.

I l'arbre, que amb un lleu serpejament de branques
sembla oferir-nos l'or, la mel d'algun pecat,
s'estremeix un moment de la ferocitat
del gran perfum impúdic i de les dents tan blanques.

Josep Carner, *Els fruits saborosos*, Barcelona, Ed. 62, 1987

Comprensió i anàlisi

- a) Selecciona els mots que ens remeten als tres eixos conceptuals del poema i classifica'ls en la graella següent.

la bellesa física d'Aglaia	la xafogor estiuenca	la dolçor de les prunes

- b) En aquest poema es comparen l'època de l'any, l'hora del dia, l'edat d'Aglaia i la maduresa de la fruita. En què coincideixen els quatre elements? Quin tret de significat comparteixen? Explica'l.
- c) Metàfores, metonímies, personificacions i comparacions són recursos retòrics importants en la poesia de caràcter simbolista. A continuació en tens exemples extrets del poema. Digues en quin vers es troben, identifica el tipus de recurs i explica què significa cada expressió.

a) <i>prunes d'or</i>	g) <i>bru com saonada fruita</i>
b) <i>illa verda</i>	h) <i>la calitja parla</i>
c) <i>dolça lluita</i>	i) <i>les prunes reüllen temptadores</i>
d) <i>l'arbre s'estremeix</i>	j) <i>migdia mor</i>
e) <i>l'aire es torç</i>	k) <i>cabellera com d'una nit mortal</i>
f) <i>l'agost es rebolca</i>	

- d) El poema planteja aquesta senzilla escena com un èxtasi eròtic entre l'arbre i Aglaia: explica per què podem fer aquesta afirmació.

- e) Aglaia, el nom grec de la protagonista, intensifica el bucolisme d'aquesta escena campestre. La paraula «bucolisme» ens remet a una determinada concepció de la natura que té l'origen en els clàssics grecoromans. Completa la definició amb els mots que tens més avall.

«El concepte de poesia bucòlica procedeix del _____ i significa 'cant de pastor'. El poeta llatí _____ va escriure una famosa obra les *Bucòliques*, on els protagonistes són pastors que dialoguen en un _____. A la literatura del _____ el concepte feia referència a un marc natural idealitzat on els pastors vivien en harmonia amb la natura i dedicats _____; ens hi podem referir també a aquest espai com un _____.»

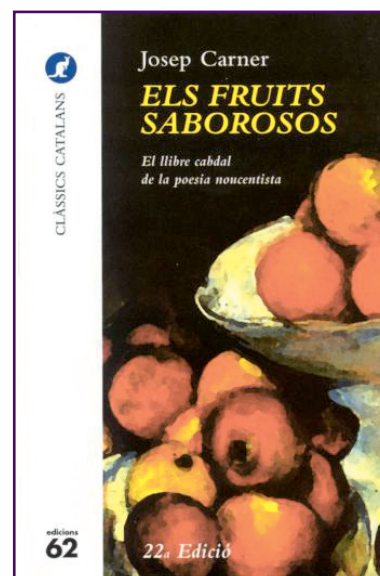
locus amoenus, grec; marc campestre; Renaixement; al cant i a la poesia; Virgili

- f) Segons el que vam estudiar en primer de batxillerat, analitza la mètrica del poema i completa la informació següent.

TIPUS D'ESTROFA	
TIPUS DE VERS (MESURA)	
TIPUS DE RIMA (consonant o assonant); (oxítona, paroxítona, proparoxítona)	
COMBINACIÓ DE RIMES	

- g) Llig en veu alta el poema. Ajusta el to de la lectura al contingut poètic, de forma que la recitació resulte rítmica, pausada i serena. Posa atenció als signes de puntuació, a les interrogacions i exclamacions i remarca-les prosòdicament. Emfasitza les paraules clau, quan recites.
- h) Repassa les característiques de la poesia noucentista i justifica amb un petit text argumentatiu per què aquest poema representa de forma clara aquesta estètica, és a dir, explica quines de les característiques noucentistes es reflecteixen al poema de Josep Carner.

EL CAMÍ CAP A L'ESTÀNDARD (I)

Com ja sabem, si alguna característica comparteixen totes les llengües és la variació. L'ús de les llengües pot variar d'una classe social a una altra, d'un parlant a un altre, d'una regió a una altra, d'un temps a un altre... Perquè les llengües puguin desplegar la seua funció comunicativa bàsica amb la major eficàcia, tant en el canal oral com en l'escrit, és imprescindible l'existència d'un **model comú** per a tots els seus parlants: l'**estàndard**. L'estàndard permet que un mateix missatge (oral o escrit) pugui arribar a més usuaris d'una llengua. Això té implicacions econòmiques, culturals, polítiques i identitàries molt importants.

L'**estandardització** o procés de creació i de difusió del model estàndard es fonamenta en la norma lingüística: el conjunt de normes que regeix l'ortografia, la pronúncia, la gramàtica, el lèxic i la fraseologia d'una llengua.

En aquesta unitat 1 i en la 2, reflexionarem sobre l'**estandardització** i la **normativització** de la nostra llengua.

4.1 L'ESTANDARDITZACIÓ LINGÜÍSTICA: CONSEQÜÈNCIES SOCIOLINGÜÍSTIQUES

Com vam estudiar en primer de batxillerat, el **procés de construcció** de les llengües va lligat íntimament a la fixació de la **norma** lingüística, una norma bàsica per a la creació de l'**estàndard**. Aquest procés, sovint impulsat pel poder polític, arriba a generar el que se'n diu **ideologia de l'estàndard**: els parlants de llengües codificades arriben a pensar que

«l'estat ideal de la llengua és d'homogeneïtat i d'uniformitat (més que no pas de diversitat), que la seua forma ideal ha de ser cercada en l'escriptura (més que no pas en la parla), i que la distribució ideal de les llengües és la d'haver-n'hi una de diferent per cada «nació» independent». (Lodge 1993:2)

És així com la **normativització**, entesa de bon principi com la subjecció d'una varietat lingüística a una norma, té conseqüències directes sobre les **actituds** i els **hàbits lingüístics** dels parlants. Això s'ha fet més evident en les societats modernes, des de la difusió de la impremta (s. xv), i especialment dins l'actual domini dels mitjans audiovisuals. Mai com ara no havia estat tan necessària la fixació normativa d'una llengua, ni mai havia resultat tan fàcil fer arribar el model codificat a una massa tan gran d'usuaris. Sense un estàndard, sense un model comú, fixat i assumit pels parlants, seria quasi impossible la pervivència de la llengua dins la societat mediàtica contemporània. ¿Com podria haver-hi, per exemple, publicitat, cinema, ràdio, xarxa, televisió, retransmissions esportives, mercat... sense que hi hagués aquesta varietat comuna compartida, supradialectal, basada en un codi normatiu?

Alhora, els mitjans actuen com a reforçadors de la ideologia de l'estàndard que hem descrit adés: difonen constantment l'estàndard i «fan creure» que aquest és «el» model, l'única varietat «bona»; a més, reforcen la identificació entre estàndard i comunitat-territori-espai polític. Sense un estàndard difós i acceptat per tota la comunitat de parlants d'una llengua, les possibilitats de supervivència d'una llengua són molt reduïdes.

Convé que recordem que l'estàndard no és un concepte abstracte i allunyat de la realitat quotidiana. L'estàndard fa possible l'existència de la premsa, dels llibres, de la televisió, de les etiquetes dels productes comercials... Pensem que gràcies a l'existència d'un estàndard de la llengua anglesa o de la llengua espanyola, un diari escrit a Londres o a Madrid pot ser llegit i comprés per parlants de l'anglès de Nova York (als Estats Units) o per parlants de l'espanyol de la ciutat de Mèxic (a Mèxic). Així mateix, per exemple, l'estàndard de l'italià permet que un mateix anunci publicitari pugui arribar a parlants de Milà (al nord d'Itàlia) o de Nàpols (al sud d'Itàlia).

A més, com hem avançat, els parlants encara que puguen advertir que hi ha varietats dialectals diferents de la seua llengua, en general, la perceben com una realitat unitària i unificada; i això gràcies a l'existència de l'estàndard.

La difusió de l'estàndard en societats on hi ha una situació de minorització té una gran importància. Permet que la llengua minoritzada, pugui accedir als àmbits d'ús públic: aquells que han d'arribar a usuaris que poden parlar varietats dialectals diverses. Així, aquesta llengua es fa realment útil: es converteix en mitjà per a la difusió d'informació, per a l'accés a l'activitat econòmica i cultural, per al lleure, etc. A més, l'estàndard permet eliminar les interferències de la llengua dominant: fa que es puguen substituir barbarismes per solucions genuïnes.

Tractem d'observar la importància de l'estàndard en la vida quotidiana. Feu les activitats següents.

1. Llegiu els dos supòsits següents i proveu de resoldre el problema que plantegen pel que fa a l'estàndard dins l'àmbit del lèxic.

Supòsit a)

Una empresa de conserves vegetals «Natura Verda» vol vendre els seus productes i etiquetar-los en la nostra llengua. Vol que arriben al màxim nombre de consumidors possibles; alhora, no vol gastar massa recursos en etiquetes diferents segons les regions.

L'hortalissa de la fotografia té diverses denominacions en la nostra llengua: *pimentó, pebrera, pebrot, bajoca, pebrerot, pebre*, etc.

Quina o quines denominacions li convindrà servir en les etiquetes de les llandes o llaunes de conserva? Us pot ajudar consultar el *Diccionari català-valencià-balear* d'Antoni Maria Alcover i Francesc de Borja Moll (Editorial Moll, Palma de Mallorca, 1930-1962) o en la xarxa: <http://dcvb.iecat.net>.

Supòsit b)

Hi ha diversos supermercats que han posat els rètols de les seccions i dels productes que s'hi venen en la nostra llengua. Per fer-ho, sovint han hagut de prendre decisions. Per exemple, es pot dir *cuixot* o *pernil*, *clòtxina* o *musclo*, *llima* o *llimona* o *llimó*, *panís* o *dacsa* o *blat de moro*, etc.?; què han triat de posar als rètols?; o, com han resolt castellanismes molt corrents com ara *bollería*, *puchero*, etc. Formeu equips de recerca i visiteu algun d'aqueixos supermercats; prengueu nota dels rètols i de les etiquetes que hi trobeu i, després, analitzeu-los i exposeu els resultats a classe. Tracteu d'esbrinar el motiu i els avantatges de cada opció lèxica.

2. La difusió de l'estàndard ha permès que a poc a poc vagen arraconant-se barbarismes per solucions genuïnes, encara que a voltes eren desconegudes en alguns parlars. Feu una llista de barbarismes que heu observat que estan en retrocés. Digueu quin mot genuí els reemplaça.

4.2 L'ESTANDARDITZACIÓ ENTRE NOSALTRES

4.2.1 L'estandardització, un procés

Segons hem avançat, podem definir l'**estandardització** com un procés pel qual una varietat es converteix en la varietat estàndard, comuna o referencial d'una comunitat lingüística. Aquest procés sol comportar fases diferents; vegem-les breument.

1a) La **selecció** de la varietat o varietats que s'han de convertir en llengua estàndard.

2a) La **codificació** o **normativització** explícita, que implica la fixació ortogràfica, lèxica i gramatical; aquesta es pot fer segons models com ara els següents:

(a) **unitarista**: si té en compte un únic dialecte geogràfic. Aquest és el cas del castellà o del francès: en tots dos casos una varietat dialectal (la del nord) va servir de base al model codificat i es va imposar sobre la resta de dialectes.

(b) **composicional**: hi ha un sol model codificat que ha estat construït amb trets de les diferents varietats dialectals del mateix idioma. És el cas del basc unificat, del noruec, etc.

(c) **autònom**: hi ha més d'un model codificat amb alguna diferència; cada model es basa en la realitat lingüística de cada territori. És el cas de l'anglès o del portugués: hi ha el model de l'anglès britànic i el de l'americà; hi ha el model del portugués del Brasil i l'uropeu (Portugal). Amb una certa flexibilitat, cada model accepta trets (fònics i ortogràfics, lèxics i gramaticals) característics de cada zona.

A més a més, la codificació pot partir d'un únic punt territorial (**monocentrisme**), com ocorre amb els tipus *a* i *b*; o pot produir-se en més d'un lloc, de manera més o menys coordinada, com ocorre en el tipus *c* (**policentrisme**).

3a) L'**extensió social** del coneixement i de l'ús de la varietat codificada. L'ensenyament, la burocràcia de l'estat, els mitjans de comunicació, etc. serveixen de canals per a la difusió del model codificat.

4a) La **diversificació** o **desplegament funcional** (o també **adaptació** o **elaboració**). La varietat codificada s'adapta a les diverses necessitats comunicatives. Això comporta el desplegament de solucions lingüístiques diverses per a cada context d'ús i l'elaboració de recursos estilístics variats, de terminologies que s'ajusten a professions i a ciències diverses, etc. El model codificat actua, doncs, com a model de referència per a l'elaboració d'un ventall molt divers de registres.

4.2.2 Els precedents entre nosaltres

(a) El context de la Decadència (ss. XVI-XVIII)

L'estandardització és un pas clau en el procés de construcció de les llengües. Com vam estudiar el curs passat, la nostra llengua va iniciar aqueix camí segons un itinerari molt semblant al seguit per altres llengües europees. Els fets de caire sociopolític que es van produir entre els ss. XVI i XVIII van obstaculitzar i van retardar el que, probablement, hauria estat el desplegament previsible, «normal» del procés de construcció lingüística: la creació, durant aqueixos segles, d'un **model de llengua estàndard**, comú per a la majoria dels parlants i fonamentat en una **codificació** normativa explícita, difosa i coneguda pels usuaris.

Tot i aqueix panorama no gens afalagador, cal reconèixer que durant els ss. XVI, XVII i XVIII hi ha interès per la llengua pròpia, especialment en el camp de la lexicografia, dels diccionaris. En aqueixos segles descobrim un grapat de gramàtics i de lexicògrafs que arriben a publicar obres d'un cert relleu. Pensem, per exemple, en:

- el *Thesaurus puerilis* (València, 1575) d'Onofre Pou, diccionari català-llatí organitzat per camps semàntics i adreçat a l'ensenyament del llatí.
- el *Diccionari castellà-francès-català* (Barcelona, 1642) de Pere Lacavalleria.
- el diccionari *Gazophylacium catalano-latinum* (Barcelona, 1696).
- el *Diccionario valenciano-castellano* (València, 1764) de Carles Ros.
- etc.

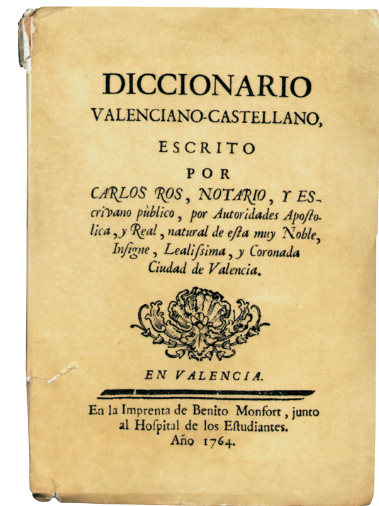
Com ja indiquen els títols d'aqueixes obres, no són encara pròpiament diccionaris monolingües amb voluntat de fixar, de definir i d'estandarditzar el lèxic de la llengua. La realitat sociolingüística va impedir que hi hagués propostes de normativització a l'estil de les que es produïen en aqueix període per al castellà o per al francès. No hem d'oblidar que el procés de **minorització lingüística**, engegat en el s. XVI, no s'havia aturat; continuava avançant, com mostra la castellanització, primerament de la noblesa, i ara de la burgesia (especialment la valenciana i, sobretot, a les ciutats més grans) i, fins i tot, de les classes mitjanes i baixes que pretenien progressar dins l'escala social.

La llengua estava sotmesa a una situació que podríem qualificar de **diglòssia**: tot i que continuava com a mitjà d'expressió de la immensa majoria de la població, era reservada a usos informals fonamentalment orals; el castellà havia assumit el paper que hauria de correspondre a la modalitat estàndard pròpia: era la llengua de l'administració, de la predicació, de la cultura oficial, de la literatura culta...

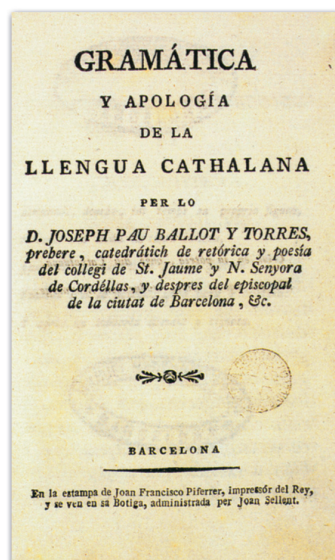
(b) Les coses comencen a canviar (s. XIX)

Les coses van començar a canviar des de mitjan s. XIX amb la **Renaixença**, moviment cultural que, entre altres aspectes, va impulsar la reivindicació de la llengua, de la cultura i de les tradicions pròpies. La literatura de caire popular és ara, probablement, més prolífica que mai: romanços, col·loquis, rondalles, sainets, premsa... Alhora hi ha una represa de la producció, diguem-ne, culta i quasi en tots els gèneres (teatre, poesia, narrativa): Narcís Oller, Jacint Verdaguer, Teodor Llorente, Constantí Llombart, Marià Aguiló, etc.

Aquest esclat va fer evident la necessitat de crear un model depurat, fidel a la tradició i a la parla viva; és a dir, apte per a qualsevol ús, col·loquial i formal, oral i escrit. A l'ombra d'aquesta necessitat van començar a aparèixer gramàtiques i, sobretot, diccionaris que, més bé o més malament, representaven un esforç de fixació de la llengua; o almenys

Diccionario valenciano-castellano, Carles Ros, València, 1764.

va obrir l'arreplega de materials útils per al procés de normativització que va reeixir en el segle xx. Recordem només els diccionaris següents:

- el *Diccionari de la llengua catalana*, publicat pel valencià Pere Labèrnia i Esteller a Barcelona els anys 1839 i 1840.
- el *Diccionario valenciano-castellano* de Josep Escrig (València, 1851).
- el *Novísimo diccionario general valenciano-castellano* de Joaquim Martí i Gadea (València, 1891).
- el *Diccionari mallorquí-castellà* de Pere Antoni Figuera (Palma de Mallorca, 1840).
- etc.

S'obri en aquests anys un veritable **debat** sobre les característiques que hauria de tenir el model de llengua escrita i sobre la necessitat que respectés tots els diversos parlars vius i regionals. Les opinions solien debatre's entre l'opció per un model lligat a l'ús viu («tal com se parla en lo dia», en paraules del dramaturg valencià Josep Bernat i Baldoví), o un model arcaïtzant («poetes de guant»), a l'estil del poeta valencià Teodor Llorente.

La consciència d'unitat de la llengua que s'havia afeblit des de l'època clàssica perviu i reprén força durant aquest període, encara que en part enterbolida per la difusió del nom de **llemosí** per a l'idioma. Aquest terme es feia servir per a donar nom a la llengua clàssica dels ss. xiv i xv, unificada i comuna, de la qual es tenia consciència que derivaven els parlars vius. Es mantenien les denominacions particularistes del tipus valencià, mallorquí, tortosí... per a designar els parlars vius i populars. El terme llemosí serà progressivament arraconat; resultava inexacte perquè no responia al veritable origen científic de la llengua: la feia derivar d'un dialecte septentrional occità de la regió del Llemotge o Llemosí (a l'actual França). La difusió d'aqueixa denominació en aquest moment històric s'explicava per l'antiga tradició trobadoresca medieval, amb la qual se sentien molt vinculats els poetes de la Renaixença.

La Donsayna, València, 1-12-1844.

Paral·lelament hi ha una represa de la **consciència col·lectiva**, amb expressions polítiques i amb matisos diferents en cada territori.

Tot i així, no hem d'oblidar que la repressió lingüística encetada a partir de la Nova Planta (s. xviii) va continuar durant aqueix segle xix. Hi ha mesures directes per a la imposició del castellà en l'ensenyament i en la vida pública. Alhora i d'una manera significativa entre els valencians, avançava la consciència diglòssica i el canvi de llengua, sobretot entre els sectors més alts de la societat. Durant aquests anys avança la castellanització en la ciutat de València i en les classes altes de la ciutat d'Alacant.

3. Llegiu els textos següents.

TEXT A

[Fragment d'una escena teatral. Un fadrí modest i tímid proposa matrimoni a unes senyorettes pobres i pressumptuoses]

PARE: Chiquets, ¡vingau!

FILLA 1a: ¿Qué pasa?

PARE: La petisió de Batiste

es formal. Així hu declara

FILLA 1a: ¡Com!

FILLA 2a: Parleuli en castellá! Mai se doneu importancia.

PRETENENT: Es tan formal, que si alguna

de vosatros no em desaira,

me case ans d'un mes.

FILLA 3a: ¿De veres?

FILLA 2a: ¿De veras, querido?

Fragment d'una peça teatral del valencià Eduard Escalante, *Obra completa*, 1864

TEXT B

Considerando que la lengua castellana, además de ser la nacional, está mandada observar en las escuelas y establecimientos públicos, y que por haberse descuidado esta parte de instrucción en las islas viven oscuros muchos talentos que pudieran ilustrar no solamente a su país, sino a la nación entera [...] he creído conveniente, con la aprobación de la Excma. Diputación Provincial, que en todos los establecimientos de enseñanza pública de ambos sexos en esta provincia [Illes Balears] se observe el sencillo método que a continuación se expresa [...]

Cada maestro o maestra tendrá una sortija de metal, que el lunes entregará a uno de sus discípulos, advirtiéndole a los demás que dentro del umbral de la escuela ninguno hable palabra que no sea en castellano, so pena de que oyéndola aquel que tiene la sortija, se la entregará en el momento y el culpable no podrá negarse a recibirla; pero con el bien entendido de que en oyendo este en el mismo local que otro condiscípulo incurre en la misma falta, tendrá acción a pasarle el anillo, y este a otro en caso igual, y así sucesivamente durante la semana hasta la tarde del sábado, en que a la hora señalada aquel en cuyo poder se encuentre el anillo sufra la pena, que en los primeros ensayos será muy leve; pero que se irá aumentando así como se irá ampliando el local de la prohibición, a proporción de la mayor facilidad que los alumnos vayan adquiriendo de espresarse en castellano [...]

De esta manera [...] se conseguirá [...] que al cabo de algún tiempo de constancia llegue a familiarizarse la juventud mallorquina con la lengua en que están escritas las doctrinas y conocimiento que aprende, y a espresarlos con facilidad y soltura [...]

El zelo de los maestros [...] en sostener esta medida [...] será objetivo especial de exámen en la visita anual que pasaré a todas las escuelas de la provincia; y para perpetuo recuerdo y observancia de esta disposición se conservará fijo en el interior de las escuelas el presente edicto. Dado en la ciudad de Palma a 22 de febrero de 1837.

Edicte del Govern Superior Polític de les Balears del 1837

TEXT C

El qui ignore el valenciá,
calle el pico, si pot ser.
Y no es fique a bachiller
si parlem o no en cristiá.
Que esta llengua, al sa y al pla,
te mes gracias estampades
que quantes n'hi haurá inventades
per andalousos, murcians,
machegos ni castellans,
tres mil millons de vegades

Col·loqui satíric del valencià, Vicent Clèrigues, 1820

TEXT D

Nosatros escribim en valenciá tal com se parla en lo dia; de modo que á conte de [en compte de] mitjana, posem michana, que es com millor s'enten, á conte de escriure lleig y vaig, posem llech y vach [...] Ara ya ho saben ben claret; después no vinga en cuentos algun docte de cuina.

Periòdic popular valencià *La Donsayna*,
Josep Bernat i Baldoví, 1844

TEXT E

Nuestra lengua, aunque catalana, no es sustancialmente diferente mas que en el dialecto, pronunciación, conjunto de voces y vocablos árabes vulgares y romanos.

«Censura Oficial» de Vicent Boix, en el *Diccionario valenciano-castellano* de Josep Escrig, València, 1851

TEXT F

Lejos, pues, de combatir aquí á los detractores de nuestra nativa lengua, y absteniéndonos á la vez de hacer el panegírico de la misma [...], antes de entrar en el asunto principal objeto de este opúsculo, que no es otro que la redacción de un *Ensayo de Ortografía Lemosino-valenciana, indispensable* [...] a fin de proporcionar con su estudio á los valencianos, generalmente en él tan atrasados, determinadas reglas, por las cuales se pueda aprender y practicar las más rudimentarias nociones gramaticales, llegando á leer y escribir metódicamente su lengua, ya que natural y lógico parece aprender antes lo propio que lo ajeno, estudiar y conocer bien antes lo de dentro que lo de fuera casa.

[...] No se nos ignora que, atendiendo al estado de anarquía en que nuestro lenguaje se encuentra, es dificultosa empresa la de establecer reglas, cuya exactitud, á satisfacción de la mayoría, pueda fijar uniformemente la manera de leer y escribir bien en valenciano, cuanto menos careciendo de la autoridad y suficiencia que se requiere para adquirir aquéllas fuerza de ley, por decirlo así, y ser generalmente aceptadas.

Escriptor i lexicògraf valencià Constantí Llobart,
pròleg del seu *Diccionario valenciano-castellano*, València, 1887

Aquests textos reflecteixen diversos aspectes de la situació de la llengua des del s. XVIII fins a mitjan s. XIX. La llista (de a) a i)) següent n'esmenta algun dels més importants. Connecta els textos anteriors amb els aspectes de la llista amb què tinguen relació.

- (a) Situació de diglòssia social: l'ús del castellà es vincula amb les classes altes i amb la possibilitat d'ascendir socialment
- (b) Els escriptors de caire populista pensaven que la llengua escrita havia de reflectir la realitat oral
- (c) S'havia afeblit el model de llengua escrita referencial, creat en l'època clàssica: l'ortografia es castellanitza
- (d) Ha augmentat la intensitat de la interferència lingüística
- (e) Hi havia consciència que calia un model de llengua unificat i codificat
- (f) El govern central de l'Estat proposa mesures polítiques de repressió de l'ús de la llengua pròpia i de difusió del castellà
- (g) Proliferen les defenses de la llengua. Sovint són defenses de caràcter popular; d'altres tenen un abast més profund i identifiquen la recuperació de la llengua amb la recuperació de la identitat col·lectiva
- (h) La llengua, de manera especial entre els valencians, té molt d'ús en els gèneres literaris populars; el model de llengua d'aquests gèneres és força col·loquial
- (i) Els autors cultes enyoren les antigues glòries de la Corona d'Aragó; empren un model de llengua arcaïtzant

4. ¿Trobeu que són encara vius les actituds socials i els plantejaments polítics que apareixen en els textos anteriors? Expliqueu-ho i comenteu-ho a classe.

4.2.3 El camí cap a la codificació

Com s'ha avançat en la part de LITERATURA d'aquesta unitat 1 i com estudiarem en LES PERSONES I LES LENGÜES de la unitat 2, serà a primeries del s. XX quan es posaran les bases per a la **fixació** de la norma de la nostra llengua, amb l'impuls del Modernisme i, sobretot, del Noucentisme. Van ser decisius la creació de l'Institut d'Estudis Catalans (= IEC) (1907) i, al seu si, l'elaboració i la publicació de les obres de Pompeu Fabra; concretament: les *Normes ortogràfiques* (1913), el *Diccionari Ortogràfic* (1917), la *Gramàtica catalana* (1918) i el *Diccionari General de la Llengua Catalana* (1932). Com veurem, la proposta de normativa de Pompeu Fabra i de l'IEC es difondrà i s'adaptarà a l'Alguer.

5.1 PRONÚNCIA. ELS SONS VOCÀLICS (I): LA E [ɛ] OBERTA

1. Escolta aquest text. Para atenció, sobretot, en les vocals tòniques marcades en roig i explica què tenen d'especial.

Un esdeveniment al Facebook

Ha estat pensant-ho molts mesos però mai no s'hi decidia, i és que Mar ho ha de preveure i avaluar tot. A la fi ha trobat una ocasió adient: «No hem de ser tan perfeccionistes». Ha enviat un esdeveniment al Facebook. L'escrit diu que una ONG demana voluntaris per a transportar menjar i roba a un país llunyà. Promet aventures i anècdotes segures.

Pau s'hi ha apuntat a l'instant; solament ha preguntat: «Quan? A quina hora ens n'anem?» Per a ell és un repte fer de salvador de la humanitat. Alguns amics el consideren un boig; d'altres, un ingenu. En un arrap fa la maleta: els texans, les xiruques, per si de cas ha de pujar tossals, muntanyes, penya-segats o travessar rierols, balmes, barrancs, gorges, coves, fonts... No durà la camisa rosa hawaiana, que és molt còmoda. Li fa llàstima, però allà on va, ara és hivern i es podria refredar. A més, no vol que se li esguelle.

Jaume ha pitjat «No hi assistiré». Uf!, no s'hi troba. No és pel preu. Com viuria ell sense el seu cotxàs i sense massatgista? I sense els dònuts? I de segur que aqueix país és tot brut i ple de gèrmens! I la seguretat? «Aquests es pensen que amb un salvavides i una brúixola està tot arreglat!». Amb sort passarà l'estiu a l'habitació davant de l'ordinador. Això sí que és vida! Té ben clar que Pau dirà vèrbols d'ell.

Com ja saps, la fonètica estudia les característiques dels sons i ens forneix conceptes per descriure'ls adequadament. Des del punt de vista articulatori, és a dir, de la manera com actuen els òrgans de fonació, els sons es divideixen en vocàlics i consonàntics, fonamentalment. Els sons vocàlics són el nucli de la síl·laba (*a-mor, es-tu-di, san-dà-li-a*) i es produeixen quan l'aire ix lliurement pel tracte vocal.

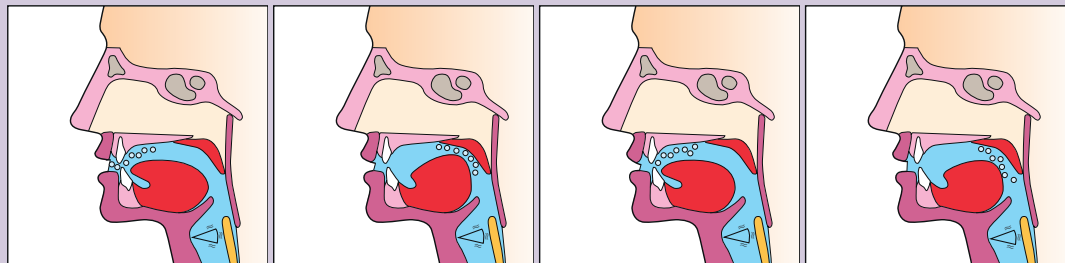
Els dibuixos següents t'indiquen el grau d'obertura (*obert, semiobert o semitancat i tancat*) i el punt d'articulació (*anterior o prepalatal, posterior o velar, i central*) de les vocals.

El so [a]

El so [ɔ]

El so [ɛ]

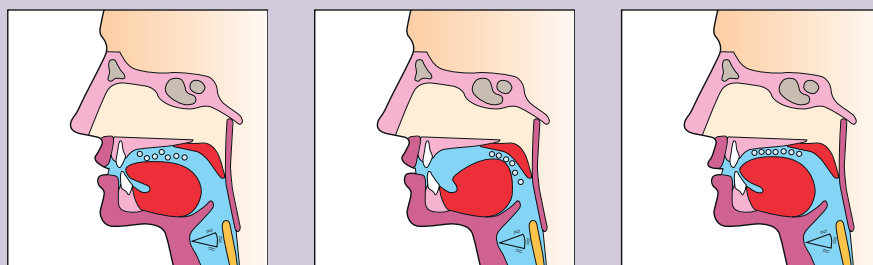
El so [o]

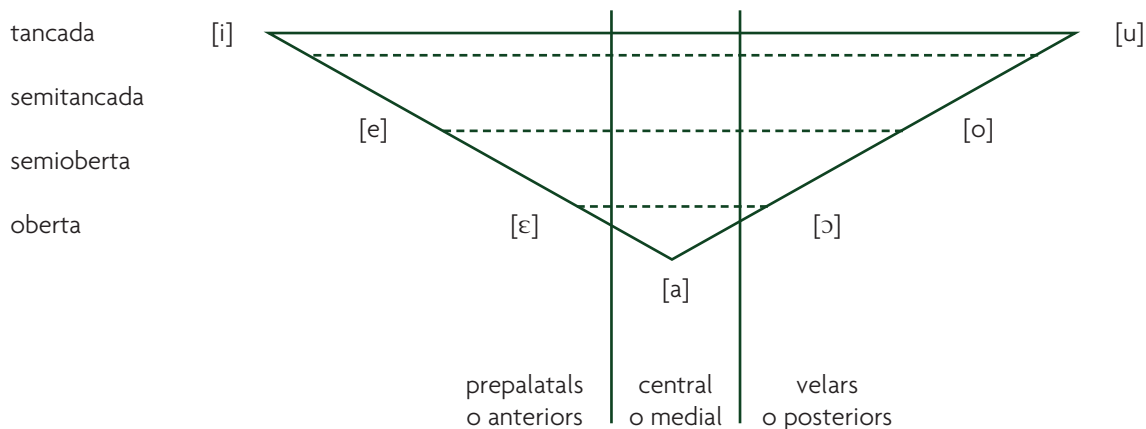
El so [e]

El so [u]

El so [i]

2. Prova d'omplir el triangle dels set sons vocàlics atenent al dibuix i l'explicació anterior. Al final, prova de pronunciar per orde, partint de la [a], tots els sons.

Cal que recordes que el balear presenta, a més, una vocal neutra tònica central. Així, diuen: ['səbə] *ceba* o ['pərə] *pera*, per exemple.

Sovint, en parlar, hi ha vocals que desapareixen, tot i que s'escriuen, és clar. Concretament, quan una paraula acaba en *a* o *e* àtones i la paraula següent comença per vocal es pot produir una **elisió vocàlica**. Per exemple, *quinze animals* es pronuncia [kizani'mals] o *una estupidesa* serà [unastu-pi'deza].

3. Escolta novament el fragment del text «Un esdeveniment al Facebook» que està subratllat i marca les elisions que hi pugues percebre.

4. a) En altres cursos ja has estudiat que les vocals tòniques s'accentuen gràficament. Assenjala en el text les paraules accentuades.

b) A partir d'aquestes paraules, prova de deduir les regles d'accentuació que ja has treballat en altres cursos i posa accent gràfic a les paraules que et proposem a continuació.

- Les agudes porten accent gràfic _____ com ara, en el text: _____
- Les planes porten accent gràfic _____ com ara, en el text: _____
- Les esdrúixoles porten accent gràfic _____ com ara, en el text: _____
- Alguns monosíl·labs porten un accent gràfic anomenat _____, com ara, en el text: _____

academia, profug, dema, canço, pastis, paciència, son (verb ésser), dona (femella), examens, algun, automatica, Japo, compromís, gloria, facil, historia, cartell, esglesia, premi, metode, ma (substantiu), cafe, porque, aci

5. a) Ara escoltaràs algunes paraules del text pronunciades una a una. Indica amb una creu si la paraula du una *e* oberta [ɛ] o una *e* tancada [e]. Repeteix aquesta activitat tantes voltes com necessites fins que l'encertes completament.

e oberta ([ɛ])	e tancada ([e])
☐	☐
☐	☐
☐	☐
☐	☐
☐	☐

b) Quines d'aquestes afirmacions són veritables?

la <i>e</i> oberta [ɛ] apareix en contextos tòpics	☐
la <i>e</i> oberta [ɛ] apareix en contextos àtons	☐
la <i>e</i> tancada [e] apareix en contextos tòpics	☐
la <i>e</i> tancada [e] apareix en contextos àtons	☐

La *e* oberta [ɛ] SEMPRE apareix en contextos tòpics. Tot i això, sovint no estem segurs si hi ha una *e* oberta o, per contra, una *e* tancada. Hi ha alguns contextos que afavoreixen l'aparició de la *e* oberta. Així, per exemple:

- ✓ davant d'una síl·laba que té *i* o *u*: *exèrcit, perpetu...*
- ✓ davant *l, rr* o *r+consonant* (*d, t, l, s, x*, etc.): *cel, gel, verd...*
- ✓ en mots amb el diftong *-eu*: *peu, trofeu...*
- ✓ en la majoria de mots esdrúixols: *rèplica, paciència...*

i també en alguns cultismes (*telègraf, elèctrode*) i mots acabats en *-ecte/a* o *-epte/a* (*correcte, recepta*).

Sovint, en la llengua parlada, la *e* oberta encomana altres vocals del mateix mot i, aleshores, fem ['pɛrlɛ] (*perla*) o ['sɛrɛ] (*serra*), etc. Se'n diu harmonia vocàlica. Cal que recordes que no és correcta en registres formals; així, haurem de dir ['pɛrlɑ] (*perla*) o ['sɛrɑ] (*serra*), etc.

6. a) Troba exemples en el text per a cadascun dels casos anteriors.

b) Completa aquestes rimes:

No et fies del fred un pèl.
Quan t'encantes l'aigua es farà ____

El terrisser fa un cànter i una gerra.
I només necessita aigua i un grapat de ____

D'això dels virus i els bacteris
no en sabem massa: són _____

Recorda que en les comarques valencianes accentuen en *é* els mots acabats en *-èixer, -éncer* o *-ényer* i també la 1a i 2a persones del plural de l'imperfet d'indicatiu amb les formes *créiem, fèiem*, etc. Així mateix, altres mots com ara *francés, anglés, cafè*, etc. Totes aquestes formes, però, també es poden accentuar amb *è*, perquè hi ha altres zones que pronuncien aquesta *e* oberta.

7. Totes les paraules d'aquesta llista han de dur accent en la lletra *e*. Escolta com es pronuncien i accentua-les segons siguin obertes o tancades.

frances, molestia, esglesia, compren, mereixer, cervol, telefon, centim, electric, sequia, histeric, debil, Denia

- a) Cap d'aquests mots es pot pronunciar i accentuar d'una altra manera?

8. Dicta al teu company/a el text A. Veuràs que hi ha marcades en roig les vocals obertes. Prova de pronunciar-les bé perquè el teu company ha de saber accentuar-les a partir de la teua pronunciació. En acabar, comprova si ha accentuat correctament les paraules amb *e* oberta i *e* tancada. Fes el mateix (ara dictarà l'altre company/a) amb el text B.

TEXT A

Pau fa la maleta. Després li vénen a la memòria mil records de joventut: «Qui ho havia de dir! He arribat a ser pilot d'helicòpter, com en els còmics del *Trueno azul*». El curs a l'acadèmia no ha estat gens econòmic. Ha après anglés i moltíssimes tècniques d'aviació. L'exèrcit era una alternativa al curs privat, però s'hauria allunyat molt de Cèlia, que és idèntica a Angelina Jolie.

TEXT B

Però tot açò són anècdotes. Pau viatjarà a Gènova i no té crèdit a la targeta. «Assistiré a un festival de jazz», pensa. Relacionar-se amb l'audiència dels concerts li farà bé també. Hi anirà només una volta i quan comence l'estiu, perquè ara està dèbil: fa règim.

9. El professor/a us donarà en un paper una paraula amb *e* oberta ([ɛ]) o amb *e* tancada ([e]) i us la pronunciarà a cau d'orella. En acabar, en 2 minuts heu d'aconseguir reunir-vos en dos grups: tots els que tinguen una paraula amb *e* oberta han de ser d'un grup i tots els que tinguen una paraula amb *e* tancada, d'un altre grup. Per fer-ho, caldrà que vages dient la paraula que t'ha tocat als teus companys/es. Guanyarà el grup que primer es reunisca correctament.

10. Indica si la vocal tònica dels grups de mots següents és oberta o tancada.

foguera, hivern, llepa, llengüeta, esquerre, ceba, conveni, accent, concepte, europeu, teorema, terme, aspecte, pressa, cera, preu, apressa, cantem, hereva, ingenu, poliedre, serra, objecte, serp, seca, parcel·la, queixa, perpetu, senya, comerç, adepte, arrel, plena, jueu, empelt, teua, tela

11. Torna a llegir el poema «Les prunes d'or» de Josep Carner que has estudiat al punt 3.3 d'aquesta unitat i assenyalat les *e* obertes que hi trobes. Després, reciteu-lo a classe.

5.2 MORFOLOGIA: LA FORMACIÓ DE MOTS

Ja deus saber que hi ha diversos procediments morfològics que serveixen per a crear mots nous. Els més productius són la **derivació** i la **composició**. La derivació permet formar mots afegint afixos a un lexema (*transportista, desagradable*) mentre que amb la composició el mot nou es crea a partir de la suma de dos (o més) lexemes (*busca-raons, guardabosc*).

Convé que recordes altres mecanismes de creació de mots com ara la **conversió** que consisteix a canviar la categoria gramatical de la base sense canviar-ne la forma, és a dir, sense afegir cap afix derivatiu (verb *menjar* > nom *menjar*); la **siglació** (Estats Units d'Amèrica > *EUA*, Educació Secundària Obligatoria > *ESO*); o la **truncació** (televisió > *tele*, Manel > *Nelo*).

12. Separa el prefix de les paraules següents i escriu els prefixos que corresponen a cada definició: *convivre, infeliç, immillorable, extraure, transsiberià, apolític, concitadà, previndre, exportar, atípic, reincidir, traspasar, refer, prejudici, immòbil, extraordinari, infrahumà, internacional*.

- a) D'una banda a l'altra, a través de: *trans-, tras-*
- b) Expressa negació:
- c) Expressa una repetició o una intensitat:
- d) Expressa idea de companyia:
- e) Passar algú o alguna cosa de dins a fora:
- f) Expressa la idea d'antelació:
- g) Sobrepassa els límits establits:
- h) Expressa la idea de bescanvi mutu:
- i) Expressa idea d'inferioritat:

13. Forma derivats amb la combinació dels prefixos i de les paraules d'aquestes columnes. Intenta definir el significat del prefix.

prefixos	bases	derivats
a	posar	
con	atlàntic	
ex	història	
in	crític	
pre	possible	
re	sogre	
trans	construir	
inter	injecció	
infra	canvi	
auto	valorar	

14. Aquestes tres paraules derivades apareixen en el text inicial. Torna-les a escriure separant-ne el prefix: *preveure, transportar, refredar*. Afig quatre paraules més amb cadascun dels tres prefixos i explica el significat que pot aportar a les bases.

15. Els mots següents apareixen en el text inicial. Analitza'ls morfològicament, defineix el significat del sufix i escriu dos mots més amb el mateix sufix: *perfeccionista, esdeveniment, llunyà, salvador, humanitat, rierols, hawaiana, cotxàs, massatgista, seguretat, habitació*.

16. Forma mots compostos triant un mot de cada llista. Recorda les regles d'escriptura del guionet.

LLISTA 1: *tic, penya, barba, porta, tasta, sud, escanya, pèl, caga, cel, para*

LLISTA 2: *curt, xocs, roig, pobres, olletes, asiàtic, segat, dubtes, tac, bombetes, obert*

17. Detecta els mots que han experimentat conversió del text *Un esdeveniment al Facebook*. Observa quin canvi de categoria han experimentat.

5.3 SINTAXI. SINTAGMES I COMBINACIONS

La comunicació humana es basa en la **paraula**, que com hem vist està formada per morfemes. Les utilitzem com a unitats per a combinar-les i formar-ne grups que s'anomenen **sintagmes**. Les paraules que formen un sintagma tenen una relació més forta entre elles, de manera que, per exemple, poden concordar: *Dues prunes madures*. Els sintagmes també es poden combinar establint relacions de dependència per a formar **oracions**.

Les paraules, anomenades **categories gramaticals**, es poden classificar així:

a) Categories gramaticals que poden ser el **nucli** d'un sintagma: **noms** (on s'inclouen els **pronoms**), **verbs**, **adjectius**, **adverbis** i **preposicions**. Així doncs, segons la categoria gramatical del nucli, podem trobar:

- sintagmes nominals (SN): *Jo he vist [tres cavalls salvatges]_{SN}*;
- sintagmes verbals (SV): *Susanna [vol un gelat]_{SV}*;
- sintagmes adjectivals (SAdj): *Estic [blau de fam]_{SAdj}*;
- sintagmes adverbials (SAdv): *Ho fas [bé]_{SAdv}*;
- sintagmes preposicionals (SP): *Es va xocar [contra la paret]_{SP}*.

b) Categories gramaticals que no poden ser nucli d'un sintagma i, doncs, que tenen altres funcions: **determinants** i **quantificadors**, **nexes** (on s'inclouen les **conjuncions**) i **interjeccions**.

Per a formar un sintagma, n'hi ha prou a tenir una categoria gramatical que pugui fer de nucli: *Tinc [pomes]_{SN}*. Però, a més a més, qualsevol nucli pot ser completat bé per **especificadors** o bé per **complements**. Els especificadors són elements que solen situar-se a l'esquerra del nucli: *El riu; Massa esforç*; en canvi, els complements se situen a la dreta del nucli: *Joc de cartes; Via morta*.

18. Forma tots els sintagmes que pugues amb les paraules següents: *atentament, de, el, fortament, gos, lladra, llibres, llig, matemàtiques, molts, pelut, Hèctor*. Digues quin tipus de sintagmes has format. Per exemple, amb el nucli *gos* pots formar el SN *el gos pelut*.

19. Identifica els sintagmes segons l'esquema següent. Marca el nucli de cada sintagma.

a) *Jaume amb sort passarà l'estiu a l'habitació davant de l'ordinador.*

[Jaume]_{SN} format per un nom.

[amb sort passarà l'estiu a l'habitació davant de l'ordinador]_{SV} format pel verb i quatre complements.

[amb sort]_{SP} format per una preposició i un complement.

[l'estiu]_{SN} format per un determinants i un nom.

[a l'habitació]_{SP} format per una preposició i un complement.

[davant de l'ordinador]_{SP} format per una preposició i un complement.

- b) *Mar ha penjat un esdeveniment al Facebook.*
- c) *En un arrap fa la maleta.*
- d) *No durà la camisa rosa hawaiana.*
- e) *El jardiner no ha plantat una olivera en la urbanització avui.*
- f) *La germana gran baixava l'escala contenta amb el pastís.*
- g) *He detectat un virus maligne en el correu electrònic.*
- h) *No vingues tard.*

Els especificadors del SN poden ser els **determinants** (els articles definits o indefinits, els demostratius i els possessius: *Tinc [les pomes]_{SN}*; *Mossegue [una pera]_{SN}*; *Agafa [aquella pruna]_{SN}*; *Has dut [les teues bresquilles?]_{SN}*) i els **quantificadors** (numerals i altres quantitatius: *Cull [tres figues]_{SN}*; *Menge [prou albercocs]_{SN}*; *Mira [cada taronja]_{SN}*). Els complements del nom poden estar formats per diversos tipus de sintagma (SAdj, SP, SN).

20. Digues quin tipus d'especificador apareix en cada SN.

a) <i>la meua egua;</i>	b) <i>tres pésols;</i>
c) <i>massa faena;</i>	d) <i>una ressenya;</i>
e) <i>vint-i-set punts;</i>	f) <i>diverses preguntes;</i>
g) <i>aquests forrellats;</i>	h) <i>la vostra absència;</i>
i) <i>aquell terratrémol;</i>	j) <i>quina barra!</i>
k) <i>pocs boscos;</i>	l) <i>els volantins;</i>
m) <i>totes les idees;</i>	

21. Subratlla els complements del nom que hi ha en aquests SN i digues quin tipus de sintagma formen.

- a) *Biologia molecular;*
- b) *el trasllat dels mobles;*
- c) *desviació a la dreta;*
- d) *enginyeria aeronàutica;*
- e) *el riu, una serp d'aigua;*
- f) *companys de curs de Laura.*

22. Escriu altres sintagmes nominals formats de la manera següent.

- a) Det + N: *un bolet;*
- b) Det + N + Complement;
- c) Quantificador + N;
- d) Quantificador + N + Complement;
- e) Determinant + Quantificador + N + Complement + Complement.

El SV també té especificadors; el més comú és l'adverbi de negació *no*: *Jo no mire mai la televisió*. En canvi, és molt més freqüent que un SV tinga un o diversos complements: *Jo no mire mai la televisió*. Els complements verbals poden ser SN, SAdj, SAdv o SP i poden fer diverses funcions sintàctiques. El subjecte és la funció més important perquè és necessària en la formació de la majoria de les oracions. Per això es col·loca normalment a l'esquerra del verb. Ara et donarem els trets que el caracteritzen de manera general:

tipus de sintagma	l'exigeix el verb?	concorda amb el verb en nombre i persona?	sol ser persona?	posició	paper semàntic	quins pronoms febles el poden substituir?
SN	sí	sí	sí, però n'hi ha que no ho són	davant del verb	normalment fa l'acció	normalment no es pot substituir

23. Observa els exemples. Marca-hi els subjectes i digues quins dels trets a compleixen i quins no.

- a) Rosa va a l'estació.
- b) Lluís ha fet el pastís de poma.
- c) Ja han vingut els oncles.
- d) Has llegit tu la carta!
- e) Les coques de tomaca es van cremar.
- f) Han arribat els trens?

Una oració és **atributiva** quan conté un verb atributiu com ara **ser, semblar, paréixer, estar, esdevenir** i d'altres semiatributius com poden ser **tornar-se, quedar-se o fer-se**. En les oracions atributives els complements funcionen realment com a predicats perquè el verb no aporta molta informació lèxica. Aquest tipus de complement s'anomena **predicat nominal** o **atribut**:

- **Atribut:** *El monitor és [negre]_{At}*

tipus de sintagma	l'exigeix el verb?	concorda amb el verb i el subjecte?	sol ser persona?	posició	paper semàntic	quins pronoms febles el poden substituir?
SAdj, SN (o SAdv, SP)	sí	sí	no	darrere del verb	característica	ho; en; de vegades, hi

24. Observa els exemples i digues quines són oracions atributives i quin tipus de sintagma correspon a l'atribut.

- a) La festa fou a les cinc.
- b) Maria està bé.
- c) El xiquet és rialler.
- d) L'infant dorm tranquil al seu bressol.
- e) Pere és a casa.
- f) Amb el temps, el caragol es va fer pedra.
- g) L'entrepà és de sobrassada.

Una oració és **predicativa** quan té com a nucli qualsevol altre verb que no siga atributiu (i tindrà, doncs, contingut lèxic). En les oracions predicatives, els complements fan les funcions següents:

- **Complement** (o objecte) **directe**: *Anna preparà [el tema]_{CD} amb rapidesa*

tipus de sintagma	l'exigeix el verb?	concorda amb el verb en nombre i persona?	sol ser persona?	posició	paper semàntic	quins pronoms febles el poden substituir?
SN	sí	no	no, però en pots trobar i es confonen amb el CI	darrere del verb	objecte que rep l'acció	el, la, els, les; ho; en

Alerta perquè pots trobar CD animats que es poden confondre amb el CI: *Espantava el xiquet cada dia.*

- **Complement** (o objecte) **indirecte**: *Lluís va regalar els seus joguets [a aquells xiquets]_{CI}*

tipus de sintagma	l'exigeix el verb?	concorda amb el verb en nombre i persona?	sol ser persona?	posició	paper semàntic	quins pronoms febles el poden substituir?
SP (amb la prep. a)	no del tot	no	sí	darrere del verb i del CD	destinatari	li, els

- **Complement de règim verbal** (o complement preposicional): *Sempre parla [de cotxes]_{CR}*

tipus de sintagma	l'exigeix el verb?	concorda amb el verb en nombre i persona?	sol ser persona?	posició	paper semàntic	quins pronoms febles el poden substituir?
SP (qualsevol prep.)	sí	no	normalment no	darrere del verb	objecte	en; hi

- **Complement circumstancial**: *[Avui]_{CC} hem hagut de dinar [ràpidament]_{CC} [a la cuina]_{CC}*

tipus de sintagma	l'exigeix el verb?	concorda amb el verb en nombre i persona?	sol ser persona?	posició	paper semàntic	quins pronoms febles el poden substituir?
SP, Adv, SN	no	no	no	final o principi d'oració	lloc, temps, manera, etc.	en; hi; o no es pot substituir per cap pronom

- **Complement predicatiu**: *Els conills dormen [tranquils]_{Pr} / Té la panxa [plena]_{Pr}*

tipus de sintagma	l'exigeix el verb?	concorda amb el verb i amb el subjecte (o bé amb el CD)?	sol ser persona?	posició	paper semàntic	quins pronoms febles el poden substituir?
SAdj	normalment no	sí	no	darrere del verb	manera, característica	hi

25. Llig atentament els quadres per al CD i CRèg. Quines diferències hi ha entre un complement i un altre?

26. Identifica les funcions dels complements verbals següents. Fixa't que acompleixen bé totes les característiques que els corresponen:

- a) *Hèctor ha regalat el ramell de flors a sa mare per fi.*
- b) *Va fer el viatge amb un vaixell de vapor.*
- c) *Ell escorre la roba sempre amb força.*
- d) *Parlen del mateix tema en totes les reunions.*
- e) *Els avis viuen feliços al poble.*
- f) *No m'acostume a la calor.*
- g) *Escric correus electrònics als seus amics amb freqüència.*
- h) *Trobà son pare molt envellit.*

27. Substitueix els complements verbals anteriors pels pronoms febles corresponents.

- a) *Hèctor ha regalat el ramell de flors a sa mare per fi.*
el li Ø

28. Fes el mateix que en l'activitat 25. Observa ara que algunes funcions no són tan clarament definides i, de vegades, et poden conduir a identificar-les de manera inadequada:

- a) *No espentes el teu amic!*
- b) *L'any passat no vingué.*
- c) *Anà a Grècia.*
- d) *Talleu amb el ganivet.*
- e) *Cada dia arriben vaixells.*
- f) *Han declarat nul el judici.*
- g) *Marc ha comprat un anell al joier per a la seua xicota.*

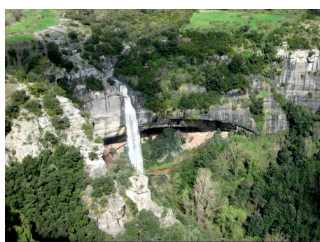
5.4 LÈXIC: ELS CAMPS SEMÀNTICS. EL PAISATGE.

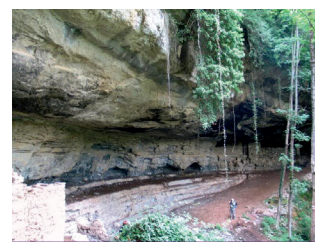
Trencar, rompre; esguellar, esquinçar; espatllar, desbaratar; esmicolar. FRASEOLOGIA

Hi ha mots que es poden agrupar perquè recobreixen una parcel·la de significat delimitada generalment per l'experiència humana. Així, les paraules *mare, filla, oncle, àvia,* etc., es refereixen a les relacions de parentiu, o dit d'una altra manera, pertanyen al **camp semàntic** de les relacions de parentiu. Per exemple, el camp semàntic dels jocs podria incloure aquest seguit de peces lèxiques, entre d'altres: *sambori, parxís, cartes, consola...*

L'organització del lèxic en camps semàntics és una bona manera de sistematitzar i ampliar el coneixement del vocabulari. Per això, en l'apartat PARAULES d'aquest llibre aprofundirem sobre alguna d'aquestes agrupacions de mots.

29. Destria del text «Un esdeveniment al Facebook» les paraules del camp semàntic del relleu. A partir de les fotografies indica quina il·lustra una *balma* i quina una *gorja* i descriu-ne les característiques més rellevants:

30. a) Classifica les paraules del text «Un esdeveniment al Facebook», juntament amb les que et proposem a continuació, segons el grup amb què es vinculen. Si cal, fes servir un diccionari.

arxipèlag, badia, congost, golf, illa, riu, cala, rada, illot, senda, iceberg, massís, istme, mola, península, coll, riba, carena, platja, plana, cava, oceà, delta, puig, pujol, cap, escull, turó, pou de neu, torrent, cascada, cingle, marjal, clot, vall, cim, drecera, avenc, fiord, pic, aiguamoll, llac, albufera, toll, serralada, camí, riera, rambla, llacuna, gorg, estany, port, embassament

Relleu				
Marítim	Terrestre			Vies de comunicació
	Elevacions	Depressions i cavitats	Cursos i dipòsits d'aigua	D'altres

- b) En grup, escolliu un d'aquests accidents del relleu: *pou de neu, albufera* o *marjal*. Esbrineu si n'hi ha cap dins del vostre territori i cerqueu-ne informació. Finalment, exposeu-la breument davant de la classe.

31. Observa aquesta fotografia d'una muntanya. Per què creus que es diu *la penya Foradada*? Cerca algun accident del relleu del teu poble o ciutat i explica el motiu pel qual rep aqueix nom.

32. Observa aquesta frase.

NO DURÀ LA CAMISA ROSA HAWAIANA, QUE ÉS MOLT CÒMODA. LI FA LLÀSTIMA, PERÒ ALLÀ ON VA, ARA ÉS HIVERN I ES PODRIA REFREDAR. A MÉS, NO VOL QUE SE LI TRENQUE.

- a) Per què no és correcte l'ús del verb *trencar* en aquesta text? Quin mot correcte heu trobat en el text «Un esdeveniment al Facebook»?

- b) Ompli els buits d'aquestes oracions amb l'opció adient.

trencar o rompre, esguellar o esquinçar, espatllar, esmicolar, desbaratar

- a) *No puc llavar el vestit per a la festa d'aquesta nit. Se m'ha _____ la llavadora.*
 b) *Al passar per la porta, s'ha _____ els pantalons. I eren nous!*
 c) *Va caure un bac i es va _____.*
 d) *Estàs massa gros. En seure, de segur que _____ la cadira.*
 e) *Amb el colp, el pitxer es va _____.*

c) Indica i exemplifica les característiques dels objectes que es poden...

trencar o rompre:

esguellar o esquinçar:

espatlar:

esmicolar:

desbaratar:

Cal que recordeu que en altres parlars *espatllar* és també sinònim de *desbaratar* (*S'ha espatllat l'ascensor*). Així mateix, *estripar* és sinònim d'*esguellar* o *esquinçar* (*Quina llàstima! Se m'ha estripat la camisa!*).

33. a) El verb *trencar* s'usa també en diversos modismes i frases fetes. A partir d'aquests contextos indica què signifiquen aquestes expressions.

- a) *–Deixa'm acabar de parlar! Sempre em trenques el dir!*
- b) *Els meus germans van trencar palletes fa molts anys. Ni se saluden ni es parlen.*
- c) *Quan la xicona el va deixar, li va trencar el cor.*
- d) *No es posa mai nerviós quan ha de parlar en públic. Hi té la mà trencada.*

b) Com has estudiat, *trencar el dir* es una expressió que es refereix a l'acte de conversa. Per a expressar que es parla massa, que es parla poc, que es menteix, que es critica, etc. n'usem moltes altres. Ací en tens uns quants exemples. Prova de fer-ne una frase amb cadascun. Si cal, fes servir un diccionari.

- a) *ho saben gats i gossos*
- b) *anar a pams*
- c) *anar-se'n per les travesses*
- d) *deixar mocat a algú*
- e) *eixir (o sortir) amb un ciri trencat*
- f) *pixar fora de test*
- g) *ser fluix de llengua*
- h) *diu el mort al degollat: qui t'ha fet eixe forat?*

c) Cerca en el text «Un esdeveniment al Facebook» una frase feta semblant i explica què significa.